

TEOLOGISKA HÖGSKOLAN STOCKHOLM

EXAMENSARBETE

Teologiska programmet
Praktiskt teologi

Kandidatuppsats
Höstterminen, 2016

Lärande genom gestaltning av det outsägliga

En kvalitativ studie av konfirmation med
dansinriktning

Författare: Jennie Högberg

Handledare: Josef Forsling

Teologiska högskolan Stockholm

*Om jag kunde beskriva vad jag ville säga
skulle jag inte ha dansat det.*

Martha Graham

Innehållsförteckning

Tack	7
1 Inledning.....	8
1.1 Syfte och problemformulering.....	8
1.1.1 Uppsatsens övergripande fråga	9
1.1.2 Delfrågor	9
2 Bakgrund.....	10
2.1 Konfirmation i Svenska kyrkan	10
2.2 Fryshuset och Fryshuskyrkan.....	10
2.3 Danskonfa.....	10
2.3.1 Danskonfas upplägg och arbetssätt.....	11
2.3.2 Danskonfas deltagare.....	11
3 Tidigare forskning.....	12
4 Teori	13
4.1 Merleau-Ponty och kroppens kunskap	13
4.1.1 Kropp och medvetande hör ihop	14
4.1.2 Meningsskapande verksamhet	14
4.1.3 Mellankroppslighet.....	14
4.1.4 Transcendens	14
4.2 Groome och kristen undervisning.....	15

4.2.1	Tre aspekter på lärande	15
4.2.2	Groomes kunskapssyn.....	16
4.2.3	Liturgi som praxis och lärande	17
4.3	Ferm Thorgersen och estetiska lärprocesser	17
4.3.1	Estetiska lärprocesser	18
4.4	Bergmark och Kostenius, relationen ledare och konfirmand.....	18
5	Metod	19
5.1	Tillvägagångssätt	19
5.2	Urval.....	20
6	Resultat och analys	20
6.1	Delfråga 1 – förståelse av kristen tro och livsfrågor genom skapande av koreografi, dans och musik	21
6.1.1	Dans som språk.....	21
6.1.2	Dans och bearbetning av kristen tro och livsfrågor	22
6.1.3	Musikens betydelse.....	23
6.1.4	Musik och bearbetning av kristen tro och livsfrågor	24
6.1.5	Analys och diskussion.....	25
6.1.5.1	Dans skapar ny kunskap	25
6.1.5.2	Involverad i mysteriet.....	26
6.1.5.3	Val av musik ger delaktighet och ny kunskap	27

6.2	Delfråga 2 - bearbetning av kristen tro och livsfrågor genom arbetet med mässans olika delar	28
6.2.1	Kunskap om och erfarenhet av gudstjänst.....	28
6.2.2	Bearbetning av kristen tro och livsfrågor.....	30
6.2.3	Analys och diskussion.....	31
6.2.3.1	Ungdomar och gudstjänst	31
6.2.3.2	Meningsskapande gudstjänst	31
6.3	Delfråga 3 – gemenskapen i Danskonfa, med församlingen och i relation till andra livsåskådningar	32
6.3.1	Gemenskapen i gruppen	32
6.3.2	Gemenskap med församlingen	33
6.3.3	Att förändras som person och egna uppfattningar	35
6.3.4	Relationen till andra tros- och livsåskådningar	36
6.3.5	Analys och diskussion.....	36
6.3.5.1	Mellankroppslighet och transcendens	36
6.3.5.2	Gemenskap med församlingen.....	37
6.3.5.3	Att dela med sig.....	37
6.3.5.4	Möten som formar tro.....	38
7	Slutsats och avslutande diskussion	39
7.1	Svar på Svenska kyrkans 8 generella mål för konfirmandarbete	39
7.2	Svar på uppsatsens övergripande fråga	43

7.3	Utmaningar	45
8	Litteraturförteckning.....	46
9	Bilagor.....	48
9.1	Bilaga 1. Fryshuskyrkan	48
9.2	Bilaga 2. Fryshuskyrkans övergripande mål och inriktning	49
9.3	Bilaga 3. Sofia församlings handlingsplan för konfirmandarbete	50
9.4	Bilaga 4. Danskonfa – konfirmation för ungdomar 16-19 år	52
9.5	Bilaga 5. Informationsfolder	54
9.6	Bilaga 6. Inbjudan till intervju.....	55
9.7	Bilaga 7. Intervjufrågor	56
9.8	Bilaga 7. Avkodad lista över intervjupersonerna.....	59

Tack

Arbetet med denna uppsats har varit mycket stimulerande och jag vill säga tack till min handledare Josef Forsling vid Teologiska högskolan Stockholm.

Jag vill tacka ungdomarna i Danskonfa och är glad över att några av er ställde upp på intervjuer. Ett tack till medarbetarna i Fryshuskyrkan; Karin Borgström, Pär Friberg, Tommie Sewón och Ulrica Stigberg, ledare i Danskonfa, samt danslärarna vid Fryshusets gymnasium, för gott och givande samarbete under åren 2012-2016.

Jennie Högberg

Farsta 14 september 2016

1 Inledning

Konfirmation är kristen undervisning med rötterna i fornkyrkan. Konfirmation omfattar både konfirmationstiden och konfirmationsgudstjänsten och har ständigt befunnit sig i förändring. Konfirmationen möter behov och förutsättningar hos unga i varje ny tid. Kyrkan har därför strävat efter att anpassa konfirmationen i syfte att vara i fas med sin samtid.

I Fryshuset, Stockholm talar man om ungdomars passioner. Fryshuset främjar olika passioner och en av dessa är dans. Här finns Fryshuskyrkan och i den kontexten har Danskonfa, konfirmation med dansinriktning, vuxit fram.

Anledningen till att jag ville undersöka ämnet är därför att jag har egen erfarenhet av både dans och konfirmation. Jag har varit med och tagit fram konceptet Danskonfa för Fryshuskyrkan. Innan jag började läsa teologi studerade jag danspedagogik vid Dans- och cirkushögskolan, Stockholm och vid musikhögskolan, Piteå på lärarprogrammet med inriktning musik och dans. Som prästkandidat har jag arbetat med konfirmander under flera år.

Att använda danspedagogik inom konfirmandarbete är inte alls självklart. Kroppen och kroppslighet har länge tonats ned inom kyrkan. Kroppslig intelligens har fortfarande betydligt lägre status än mental intelligens i samhället.

Enligt min mening behövs det konfirmandpedagogik som bejakar den kroppsliga intelligensen och lärandet. Det behövs fler språk än det talade och skrivna språket.

I Danskonfa är dansen inte enbart ett roligt tillägg till konfirmationen utan utgör själva språket. Dansen blir den huvudsakliga metoden genom vilken man tolkar och utforskar kristen tro. Dansen blir också en väg in i kyrkan för ungdomar och ett sätt att bidra till kyrkans liv och gudtjänst.

Det är därför intressant att undersöka vilka möjligheter och begränsningar som Danskonfa har som konfirmationsalternativ.

1.1 Syfte och problemformulering

Svenska kyrkans konfirmandarbete har till uppgift att möta unga människor och skapa förutsättningar för lärande i kristen tro och tradition på ett för dem relevant sätt. Jag vill därför undersöka och kritiskt diskutera koreografi, dans och musik som språk och resurs i detta arbete.

1.1.1 Uppsatsens övergripande fråga

Riktlinjerna för Svenska kyrkans konfirmandarbete sammanfattas i 8 generella mål. Uppsatsens övergripande fråga formulerar jag i relation till dessa mål: *Vilka möjligheter och begränsningar har Danskonfa vad gäller att uppfylla de generella målen för Svenska kyrkans konfirmandarbete?*

Svenska kyrkans generella mål för konfirmandarbetet framställs i 8 punkter:

- 1) Kunskap om och erfarenhet av att kristen tro och kyrkans liv handlar om de livsfrågor vi människor bär på.
- 2) Möjlighet att utifrån egna livsfrågor utforska och pröva kristen tro.
- 3) Förtrogenhet med gudstjänst och andakt.
- 4) Redskap att forma en trygg identitet och utvecklas andligt och känslomässigt.
- 5) Livsglädje och framtidshopp.
- 6) En erfarenhet av gemenskap i konfirmandgruppen och i församlingen.
- 7) Möjlighet att gestalta kyrkans budskap och närvaro i samhället och i världen.
- 8) Redskap att relatera kristen tro till andra livsåskådningar samt att visa respekt mot människor med annan övertygelse.

(Riktlinjer 2008:17)

1.1.2 Delfrågor

För att i intervjuarbetet hitta funktionella och avgränsande frågor, har jag formulerat 3 delfrågor som är relaterade till Svenska kyrkans 8 generella mål för konfirmandarbetet. Genom att besvara dessa 3 delfrågor ges möjlighet att se på vilket sätt Danskonfa kan uppfylla de generella målen.

Delfråga 1. På vilket sätt har deltagarnas förståelse av kristen tro och livsfrågor påverkats genom skapande av koreografi, dans och musik?

Delfråga 2. På vilket sätt har arbetet med mässans olika delar hjälpt deltagarna att bearbeta kristen tro och livsfrågor?

Delfråga 3. Hur har deltagarna upplevt gemenskapen i Danskonfa, med församlingen och i relation till andra livsåskådningar?

2 Bakgrund

Svenska kyrkans konfirmandarbete är en del av församlingens ansvar och uppdrag att erbjuda dopundervisning för olika åldrar. Konfirmandarbetet i varje församling ska följa *Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete* (Riktlinjer 2008).

2.1 Konfirmation i Svenska kyrkan

Konfirmation är i grunden dopundervisning och omfattar både konfirmationstiden och konfirmationsgudstjänsten (Riktlinjer 2008:11).

I konfirmationsgudstjänsten ingår bekräftelse av dopets löften samt redovisning där konfirmanderna: "tolkar och gestaltar sin förtrogenhet med och sina erfarenheter av kristet liv. Ungdomarna kommer med sina livsberättelser för att möta Guds berättelse så som den uttrycks i bibelns ord, gudstjänst och trosbekännelse. När konfirmandarbetet fungerar, bärs det av kontinuitet samtidigt som det ger utrymme för nya bidrag – drömmar, visioner och frågor" (Riktlinjer 2008:11).

Det framhålls i riktlinjerna att konfirmandernas språk och uttryck ska tas på allvar i konfirmandarbetet (Riktlinjer 2007:14). Musik har "en central plats och blir ofta en hjälp att tolka livet... Överhuvudtaget är förtrogenhet med ungdomskulturen viktig i arbetslaget" (Riktlinjer 2008:22).

Vanlig konfirmationsålder i Svenska kyrkan är det år då konfirmanden fyller 15 år.

2.2 Fryshuset och Fryshuskyrkan

Fryshuset, Stockholm grundades 1984 av Anders Carlberg. Kontakter togs av Anders Carlberg med Svenska kyrkan för att präst skulle finnas närvarande i Fryshuset. Verksamheten har under åren utvecklats och idag genomför Fryshuskyrkan flera olika verksamheter (se bilaga 1). Fryshuskyrkan har övergripande mål för sin verksamhet (se bilaga 2). Huvudman för Fryshuskyrkan är Sofia församling. I konfirmandarbetet följer man handlingsplan för konfirmandarbete i Sofia församling (se bilaga 3).

2.3 Danskonfa

Fryshuskyrkan erbjuder konfirmation för ungdomar i åldern 16-19 år. Konceptet bygger på dans och gruppen skapar tillsammans en dansmessa (se bilaga 4). Fryshuskyrkan startade Danskonfa, konfirmation med dansinriktning, för ungdomar 16-19 år. Med motivationen att dans är ett av flera passionerade fritidsintressen i Fryshuset, men samtidigt utifrån grundtanken att dans förmår uttrycka, bearbeta och gestalta tros- och livsfrågor.

Konceptet Danskonfa arbetades fram av mig tillsammans med Pär Friberg; präst och verksamhetsansvarig, och Tommie Sewon; musiker.

2.3.1 Danskonfas upplägg och arbetsätt

Inbjudan till Danskonfa sker genom utskick av informationsfolder (se bilaga 5) under vårterminens slut, genom besök i klasser på Fryshusets gymnasium, hemsida och sociala medier. Första onsdagen i oktober genomförs informationsträff för intresserade av Danskonfa.

Danskonfa startar i mitten av oktober och har en träff varje vecka. Varje träff är 2,5 timmar. Träffen inleds med fika och introduktion som leds av präst, musiker och/eller danspedagog med samtal kring ett moment ur mässans ordning. Ett konfirmandmaterial har tagits fram där det finns en kort introduktionstext för varje moment i mässan.

Efter introduktion förflyttar gruppen sig till danssal för att dansa. Under danspasset får ungdomarna mycket eget utrymme att tolka temat och skapa koreografi. Konfirmationspasset avslutas med andakt.

En helg i november åker Danskonfa tillsammans med alla konfirmander och ledare i Sofia församling på läger i Rättvik. Efter dansmessa med konfirmation i februari åker Danskonfa på ett fyra dagars läger i London.

2.3.2 Danskonfas deltagare

Danskonfa är till för dem som är 16-19 år och vill bli konfirmerade men också för dem som redan är konfirmerade. Det finns inget krav på att bli konfirmerad, utan Fryshuskyrkan vill ha öppenhet. Detta gör att Danskonfa är en kombination av konfirmation och ungdomsverksamhet. Begränsningen utgörs av antal platser. Det finns 15 platser per grupp för deltagare, 2-4 ungdomsledare och 3-4 vuxna ledare.

Antal konfirmerade har varit 3 av 5 deltagare i gruppen 2012-2013. 2013-2014 var underlaget för litet för att genomföra Danskonfa. 2014-2015 konfirmerades 5 av 14 deltagare och 2015-2016 konfirmerades 1 av 11 deltagare. Antal döpta har varierat mellan 3-4 per grupp. Några deltagare har valt att bli döpta men inte konfirmerade.

De flesta som deltar i Danskonfa har erfarenhet av dans sedan tidigare, men erfarenhet av dans är inget villkor för deltagande. Mer än hälften går estetiskt program med inriktning dans på gymnasiet eller har dans som estetiskt tillval. Ungefär en tiondel har liten eller ingen erfarenhet av att dansa innan de börjar på Danskonfa.

3 Tidigare forskning

Det finns inga tidigare studier som behandlar dans och konfirmation. Det finns studier som bearbetar frågor och ämnen som denna uppsats tar upp och några av dem presenteras här.

En viktig aspekt är dansens möjlighet att närma sig frågor om tro och andlighet. Lucinda Cole undersöker i artikeln *Exploding the myth: enhancing the expression of faith and spirituality through the study of dance composition in Christian tertiary education* (JDE nr 12, 2011), användandet av koreografi i eftergymnasial utbildning inom kristendom och kom fram till att den koreografiska processen på olika sätt underlättade utforskandet av tro och andligt tänkande för eleverna.

Daria Halprins har i artikeln *Body ensouled, enacted and entranced: movement/dance as transformative art*, forskat kring rörelsens och dansens möjlighet att förändra en människa på djupet. Hon menar att "när vi rör oss med avsikt att uttrycka, frigöra och förvandla våra upplevelser och intryck kommer rörelsen att förändra oss".

Hildegunn Marie T. Schuff genomför ett fortlöpande forskningsprojekt kring dans och andlighet. I forskningsrapporten *Dancing towards personal and spiritual growth* (Nordic Journal of Dance nr 3, 2012) redogör hon för hur dansen påverkat olika personers tro och personliga utveckling. Hon upptäckte att de hade svårt att verbalisera de upplevelser de fått genom dansen och menar att detta är ett tecken på behovet av att uttrycka sig bortom ord, i det här fallet genom dans. Hon menar vidare att dansen ger ett rikare liv och bidrar till personlig mognad genom att få uttrycka och processa känslor och andlig mognad genom ett slags möte med Gud där lyssnandet blir djupare och mer närvarande då det sker även kroppsligt.

Tänkande kring kropp och kroppslighet är av stor betydelse vid studier av dans. Lena Sjöstrand, fil. Dr., lade 2011 fram sin avhandling *Mer än tecken* där hon diskuterar vad som sker i och mellan människors kroppar i gudstjänst, kyrkospel och teater. I avhandlingen utgår Sjöstrand delvis från Merleau-Pontys teori om kroppen som basen för individen. Sjöstrand menar att det sker ett utbyte på kroppens nivå när människor tar del av kyrkospel, teater och gudstjänst.

Kateketik handlar om kyrkans undervisning i kristen tro. Jonas Eek, redogör om mässans roll i Svenska kyrkans konfirmandarbete i sin bok *Stanna i vattnet*. Konfirmationen är inte längre nattvardsförberedande men mässan har en betydelsefull roll i kyrkans förståelse av den menar Eek. Detta innebär att tydningen, tolkningen och aktualiseringen av mässan är viktiga bidrag i konfirmationen (Eek 2011:94).

Under rubriken *Liturgiskt gestaltande* citerar Eek ur boken *Dela liv* som utgår från *Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete*: "För att vi ska förstå och lära vad kristen tro är, behöver vi uppleva vad den handlar om.

Konfirmandundervisningen bör alltså börja i någon form av handling” (Eek 2011:149). Eek menar att i ljuset av detta att det är angeläget att konfirmanderna får lära sig mässan olika moment. Utbytet av en gudstjänst blir större om man kan delarna och momenten. Kyrkan har sin stora pedagogiska möjlighet i gudstjänsten, menar Eek, om den förmås integreras i undervisning ”så att gudstjänsten konkret gestaltar mötet mellan människans och Guds berättelser” (Eek 2011:151).

Min studie av Danskonfa utvecklar dessa temata vidare, alltså i korthet konfirmation, dans, kropp och kroppslighet, undervisning av kristen tro och gudstjänst.

4 Teori

I detta kapitel presenteras valda teorier som kommer användas för att analysera intervjumaterialet.

För att kunna närma sig dansens möjligheter och begränsningar behöver utgångspunkten vara ett bredare förhållningssätt vad gäller kroppen i relation till intellekt och omvärld. Som utgångspunkt har jag valt att använda Merleau-Pontys kroppsfenomenologi för att skapa förståelse för den kroppsliga dimensionen i intervjupersonernas upplevelser.

För att kunna tolka det pedagogiska skeendet har jag valt att använda Thomas H. Groomes teorier kring lärande i en kristen kontext.

Förutom dessa två teoretiker har jag valt att ta med Cecilia Ferm Thorgersens teori kring estetiska lärprocesser för att tolka metoderna som Danskonfa utgår ifrån.

Ulrika Bergmark och Katrine Kostenius till sist belyser relationen mellan lärare och elev och hur dessa relationer påverkar lärandet. De vänder sig främst till skolväsendet. Inom Svenska kyrkans konfirmation benämns motsvarande relation som pedagog och konfirmand.

Tillsammans bildar de här teorierna de teoretiska utgångspunkter jag använder för att kunna tolka materialet, svara på delfrågorna och den övergripande frågan.

4.1 Merleau-Ponty och kroppens kunskap

Jag utgår här ifrån Lena Sjöstrands redogörelse för Maurice Merleau-Pontys teori om kroppen. Merleau-Ponty är filosof och hör hemma inom fenomenologin. Det är främst Merleau-Pontys helhetssyn på förståelse av människans existens som är av intresse för min studie. Särskilt gäller det om kropp och medvetande är två separata delar. Denna fråga har avgörande betydelse för hur vi väljer att se på dans och andra performativa praktiker, t ex i kyrkans gudstjänster.

4.1.1 Kropp och medvetande hör ihop

För Merleau-Ponty är det mänskliga livet, existensen, platsen där kommunikation äger rum. Det innebär att Merleau-Ponty motsäger en uppdelning mellan kropp och ande, mellan yttre och inre. Förståelse, ny kunskap, skapas inte genom en människas tanke om något, som om människan var fri från världen. Grundläggande är att människans varseblivning sker genom det människan kroppsligen förnimmer, erfar (Sjöstrand 2012:187).

Medvetande och kropp, inre och yttre, är ett sammanhållande helt. Medvetande innebär för Merleau-Ponty att vara i världen med kroppen. Kroppens rörelser och motorik har inte till uppgift att samla material för det överordnade medvetandet. Medvetandet är helt enkelt inte överordnat. Medvetandet hör samman med kroppen (Sjöstrand 2012:188).

4.1.2 Meningsskapande verksamhet

I sin redogörelse för Merleau-Ponty's filosofi, poängterar Sjöstrand konsekvenserna för vår syn på kunskap eftersom "rörelseförmågan skapar mening. Det är inte så att rörelsen illustrerar en mening som finns först"(Sjöstrand 2012:189). Kunskap bildas därför genom meningskapande verksamhet som pågår, är verksam.

Sjöstrand menar att för Merleau-Ponty är mening knutet till kroppen och uppstår i mötet mellan kropp och situation. Sjöstrand citerar Merleau-Ponty: "meningen är ingen fast och dold kärna som människan ska leta sig fram till och erövra"(Sjöstrand 2012:193). Merleau-Pontys syn på kropp, värld och meningskapande verksamhet ger flera viktiga perspektiv på gudstjänst. Liturgi, liksom alla performativa praktiker, öppnar dörrar för ny förståelse både hos utövaren och betraktaren (Sjöstrand 2012:189).

4.1.3 Mellankroppslighet

Ett centralt begrepp hos Merleau-Ponty som Sjöstrand lyfter fram är mellankroppslighet. "Det finns en mellankroppslighet som binder oss samman men där mellanrummet finns kvar" (Sjöstrand 2012:195). Det innebär att vi utifrån vår egen kropp kan ta in och förstå en annan människa.

Sjöstrand vill differentiera formerna för mänsklig kommunikation. Allt som kommuniceras är inte knutet till reflektion och kommunikation av innebörder, språkliga innebörder. Liksom musik och bild kan framkalla en icke språklig kommunikation, kan rörelse också kommunicera. "Kropparnas vältalighet öppnar för kommunikation och inlevelse genom det sinnliga" (Sjöstrand 2012:210).

4.1.4 Transcendens

Ett annat begrepp som Sjöstrand lyfter fram är transcendens. Hos Merleau-Ponty handlar transcendens om ett sätt att överskrida som skapar mening. Men det

handlar inte om att lämna sin kropp utan att "transcendensen går genom kroppen" (Sjöstrand 2012:200). För Merleau-Ponty handlar begreppet om att när situationer och gränser överskrids finns det en transcendens i detta. Det finns en öppning mot tillvarons djup och mot dimensioner som är nya för individen. "Dessa nya dimensioner är inte något människan kommer i kontakt med bortom kroppen utan genom kroppen" (Sjöstrand 2012:201).

Fenomenet kännetecknar all kreativ verksamhet och även människans själv. Det finns en förbindelse mellan det synliga och osynliga enligt Merleau-Ponty. Merleau-Ponty använder konsten som bild för att beskriva transcendens. Sjöstrand lyfter fram Merleau-Ponty's tankar kring musik och menar att när vi berörs av den; "är det inte så att vi förstår och bestämmer dess innehåll. Snarare är det så att en ny dimension öppnas för oss som aldrig mer kan gå förlorad" (Sjöstrand 2012:200).

4.2 Groome och kristen undervisning

Thomas H Groome har i boken *Christian Religious Education: Sharing Our Story and Vision* gett en systematisk framställning av sin teori som kan sägas mynna ut i två spår. Det ena "My story", "my vision" är de begrepp som uttrycker människans egen (subjektiva) livsberättelse och hennes visioner. Det andra "God's story" och "God's vision" blir den övergripande, genom kyrkan och den kristna traditionen, (objektiva) förmedlade berättelsen. Den ena visionen ska inte ha övertaget över den andra, utan ett rytmiskt, pulserande och dialektiskt förhållande eftersträvas.

Rune Larsson ger en introduktion till Groomes pedagogik i boken *Livets berättelser – introduktion till Thomas H. Groomes religionspedagogik*. Den följer jag här samt till viss del Groomes egen bok *Christian religious education – sharing our story and vision*.

Larsson lyfter fram att Groome lägger stor vikt vid att människan ytterst alltid lever i relationer. Människan är en del av den sociokulturella miljön hon finner sig i (Larsson 2005:78). Groome menar att; "vi blir kristna tillsammans" (Groome 1999:126, min övers.). Att bli kristen kräver en socialiseringsprocess som är kapabel att bidra till att människor formar en kristen identitet. Han menar också att undervisningsprocessen behöver innehålla faktorer som höjer mänskligheten över de nuvarande normerna, den behöver höja den kritiska medvetenheten (Groome 1999:126).

4.2.1 Tre aspekter på lärande

Larsson betonar att Groome även lägger stor omsorg vid att ge en grundlig belysning av frågan kring den personliga identiteten och självuppfattningen. Groome ser på människan ur både en kroppslig, en mental och en viljemässig aspekt vilka är insatta i tre dimensioner i tiden (Larsson 2005:72).

Den kroppsliga aspekten belyser att kroppen inte enbart är en behållare för tanken och viljan. Den är snarare ett mysterium. Den uttrycker sin förankring i världen genom sinneserfarenheter, gester, sexualitet och språk. Här refererar Groome särskilt till Merleau-Ponty.

En pedagogik som syftar fram mot en allomfattande "vishetens kunskap" tar vara på och låter deltagarna upptäcka och uttrycka sin erfarenhet av "kroppens vishet" (Larsson 2005:72-73).

Den mentala aspekten är enligt Groome till för att göra världen begriplig. Vilket görs genom de föreställningar vi bär med oss från vår historia, reflektionen över dessa i nuet och förmågan att forma bilder av framtiden.

Den viljemässiga aspekten handlar om förmågan att göra val och ta ställning och att välja formerna för att uttrycka sin identitet och aktivitet i världen. Det har också med spiritualitet att göra som blir ett uttryck för själva livet och en viljemässig förmåga att engagera sig. Viljan hör ihop med känslan eller "hjärtat" (Larsson 2005:73).

Pedagogiken behöver enligt Groome uppmuntra till personligt engagemang och medveten reflektion över det förpliktande som finns i att leva i relationer (Larsson 2005:75).

4.2.2 Groomes kunskapssyn

Larsson menar att tidigare dominerande uppfattningar kring kunskap har, i jämförelse med Groome, haft "en alltför begränsande kunskapssyn" (Larsson 2005:47). Groome söker istället en slags helhetens kunskap, menar Larsson. I och med Platon utslöts det kroppsliga som kunskapskälla för viktig kunskap. Denna dualism har fortsatt vara förhärskande genom historien. Groome motsätter sig denna syn och menar att människan inte är själ och kropp utan en kropp-själ, en "body-soul" (Larsson 2005:50-51).

Larsson belyser att Groome menar att denna dualism inte är förenlig med den kristna synen på människan.

När kristen tradition talar om människans uppror mot Guds vilja, och att hon därför inte längre förmår leva sitt liv som det var avsett, gäller det hela människan. Den platonska föreställningen om en frälsning som var inriktad på befrielse från det kroppsliga är alltså oförenlig med kristen tro (Larsson 2005:51).

Platons filosofi kring kroppen bidrog till en djupgående klyfta mellan andligt och kroppsligt vilket ledde till ett förnekande eller försvagande av tron på Jesu människoblivande och dess konsekvenser – "en återupprättad mänsklighet och skapelsens helande" (Larsson 2005:50).

4.2.3 Liturgi som praxis och lärande

Från Aristoteles lånar Groome begreppet praxis. Praxis består av två element - handling och reflektion. I Groomes pedagogik förbinds kunskapen med en kritiskt reflekterande hållning (Larsson 2005:50).

Groome talar om praxis ur ett aktivt, reflekterande och kreativt perspektiv som överlappar varandra och knyts samman (Larsson 2005:97).

Den aktiva aspekten handlar om människans aktuella handlingar idag, igår och imorgon, vad vi får ut av dem och hur de relateras till vår omgivning (Larsson 2005:97).

Den reflekterande aspekten handlar om den kritiska reflektionen över det egna men också det omgivande samhällets handlande. Där man tar ett steg tillbaka och betraktar det vi håller på med och ser om det behövs göra någon förändring (Larsson 2005:97-98).

Den kreativa aspekten genomsyrar de två tidigare aspekterna men kan också ses som en egen aspekt. Kreativiteten tar "i anspråk vår förmåga att göra föreställningar om vad som är möjligt" (Larsson 2005:98). För Groome är undervisningens mål förändring och kreativiteten är metoden med vilken den nuvarande praxisen kan korrigeras mot ett önskvärt mål (Larsson 2005:98).

Groome lyfter fram liturgin som en viktig praxis. Han menar att kristen liturgi och kristen utbildning visserligen har egna syften och att man inte kan använda den ena för att enbart tjäna den andra. Men de kan heller aldrig vara helt åtskilda. Liturgin ritualiserar och lovprisar relationen mellan Gud och människorna men är inte enbart till för detta, menar Groome. Liturgin ger människan tröst men den är också till för att fördjupa och tala om denna relation och för att verka för "en utlevd tro som blir till handling och engagemang i världen" (Groome 1999:230). När liturgi leder till denna utgång är den bildande. Den utmanar och leder till utlevd kristen tro och personlig utveckling (Groome 1999:231).

4.3 Ferm Thorgersen och estetiska lärprocesser

Cecilia Ferm Thorgersen diskuterar i artikeln *Grundskoleelevers lärande som estetisk kommunikation – aspekter av översättning och delaktighet* bland annat estetiska lärprocesser, vilket är intressant för min studie då det stämmer väl överens med lärandeformen i Danskonfa och det sätt på vilket lärandet sker (Ferm Thorgersen 2015:70).

Ferm Thorgersen tar sin utgångspunkt i en holistisk syn på estetisk kommunikation. Jag fokuserar här på att redogöra för den teori kring lärande hon presenterar (Ferm Thorgersen 2015:70-71).

4.3.1 Estetiska lärprocesser

Ferm Thorgersen definierar estetiska lärprocesser under tre punkter:

1. Processer som leder till att ett eller flera formspråk införlivas och kan användas för att göra världen hanterbar.
2. Kommunikativa (konstnärliga) processer som innehåller närvaro, föreställningar och representation samt reflektion och känslor.
3. Processer där (konstnärliga) uttrycksformer upptäcks och utvecklas på samma gång – i samspel med kulturell, social och historisk kontext.

(Ferm Thorgersen 2015:75)

Ferm Thorgersen menar att människan genom sitt uttryck kommer till insikt. Här betonas en pendelrörelse mellan det som personen har kännedom om och det densamme inte förstår och i processen sammanfogas bitar till en helhet. "I görandet, i den meningsskapande processen, blir det tydligt för människan vart hon är på väg" (Ferm Thorgersen 2015:76).

4.4 Bergmark och Kostenius, relationen ledare och konfirmand

Ulrika Bergmark och Cathrine Kostenius tar upp utmaningarna med att möta elever i Svensk grund- och gymnasieskola och menar att möten kan gå förlorade genom att vi skyndar förbi eller har förutfattade meningar. Vidare belyses att en lärare behöver utveckla en kompetens att möta andra och genom sitt agerande skapa förutsättningar för möten mellan olika personer (Bergmark, Kostenius 2011:73). Jag tänker mig att det här lika väl kan gälla en präst eller annan medarbetare i ett konfirmandarbetslag. Bergmark och Kostenius skriver att "det handlar om att försöka förstå andra människor och utgå från deras verklighet när undervisning planeras" (Bergmark, Kostenius 2011:73).

Bergmark och Kostenius skriver:

Att vara intresserad av vad elever tänker, känner och tycker är ett sätt att visa att deras erfarenheter räknas... en nyckel till hur en lärare kan lägga upp undervisning så att den utgår från elevers erfarenhet och livsvärld. Att möta elever och ta deras idéer på allvar gör att de får inflytande över sitt eget lärande" (Bergmark, Kostenius 2011:86).

Under rubriken *Uppskattande förhållningssätt* tar författarna fram några kompetenser som är viktiga att utveckla: "att möta, att visa omsorg, att ha tilltro, att utgå från elevernas erfarenheter, att inbjuda till delaktighet samt att uppmuntra och bekräfta" (Bergmark, Kostenius 2011, s 73).

5 Metod

Här beskriver jag och motiverar mitt val av metod. Sedan redogör jag för urval.

5.1 Tillvägagångssätt

Jag har gjort en kvalitativ intervjustudie med tonvikten på intervjupersonernas upplevelser med en fenomenologisk inspirerad ansats (Kvale och Brinkman 2009:41, 44). I studiens intresse ligger att undersöka ungdomarnas erfarenheter av Danskonfa för att sedan analysera hur ungdomarna själva tänker kring sin erfarenhet. Genom en hermeneutisk analys av detta material försöker jag svara på uppsatsens delfrågor och den övergripande fråga.

En svårighet med detta tillvägagångssätt är att deltagarna i Danskonfa framför allt har använt dans som språk. Deltagarna har olika förmåga att med ord berätta det som har erfärits genom musik, dans och koreografi. En annan svårighet är att jag som intervjuare tolkar deras berättelser. Jag har därför varit mycket noggrann med att låta intervjupersonernas egna ord så långt som möjligt få komma fram i min uppsats, även om det är utrymmeskrävande.

För att i intervjuarbetet hitta funktionella och avgränsande frågor, har jag formulerat 3 delfrågor som är relaterade till Svenska kyrkans 8 generella mål för konfirmandarbetet. Genom att besvara dessa 3 delfrågor ges möjlighet att se på vilket sätt Danskonfa kan uppfylla de generella målen. Utifrån delfrågorna och de generella målen formulerade jag intervjufrågor (se bilaga 6).

Mina intervjufrågor är formulerade för att i så låg grad som möjligt styra eller hämma dem från att berätta om sina tankar och upplevelser. Intervjuguiden är indelad i ett antal teman som samtliga kretsar kring Danskonfas upplägg och som svarar på vad som ämnades studeras. Under dessa teman finns frågor och under dem eventuella följdfrågor. Jag försökte genom följdfrågorna fånga upp specifika berättelser, tankar eller känslor som var särskilt intressanta för studien.

Frågorna är ordnade efter de tre delfrågorna som jag försöker besvara i uppsatsen. Den första delfrågan som handlar om dans, koreografi och musik får större utrymme än övriga frågor då de berör det som är utmärkande för Danskonfa.

Kontakten med intervjupersonerna upprättades vid ett besök av mig utifrån att en grupp var samlad inför en konfirmationsträff samt via e-post till de som deltagit tidigare år. De delgavs ett informationsbrev (bilaga 4) med uppgifter om studien och mina kontaktuppgifter. Det var sedan upp till de ungdomar som var intresserade av att delta i studien att kontakta mig.

Intervjuerna gjordes individuellt och tog plats i enskilt samtalsrum i Fryshuset, och intervjuerna spelades in. Därefter transkriberades intervjuerna och ljudfilerna raderades.

Samtliga intervjupersoner har före intervjuens start informerats om undersökningens syfte och hur den är upplagd i stort. Jag poängterade att de deltar frivilligt i studien och kan när som helst dra sig ur och att inspelat material kommer att raderas (Kvale och Brinkman 2009:87).

Varje intervjuperson har fått information före intervjun om att alla privat data som kan identifiera deltagaren behandlas strikt konfidentiellt. Ingen specifik ålder anges och all data som kan härledas till en specifik person är borttagen (Kvale och Brinkman 2009:88).

5.2 Urval

Kvale och Brinkman menar att antalet intervjuer i vanliga intervjustudier brukar ligga på mellan 5-25 stycken (Kvale och Brinkman 2009:130). Jag ansåg det relevant för studien att ta in maximalt 10 intervjupersoner, men minst 5.

Urvalet består av 10 ungdomar i åldern 16-20 år som samtliga deltagit under en eller två omgångar av Danskonfa. 2 av dem deltog i 2014-2015 års konfirmandgrupp, 4 av dem deltog i 2015-2016 års konfirmandgrupp och 4 av dem deltog i båda grupperna och funderade som ungdomsledare under 2015-2016 års konfirmandgrupp. Jag bjöd in samtliga ungdomar i båda grupperna som bestod av sammanlagt 30 ungdomar att delta i studien.

Eftersom jag själv var ledare för 2014-2015 års konfirmandgrupp var jag speciellt intresserad av att få med deltagare från den senare gruppen. Detta för att jag upplevde en viss risk att de som haft mig som ledare i Danskonfa skulle vara mer inställsamma i sina svar. När intervjuerna genomfördes upplevde jag inte att svaren blev tillrättalagda.

6 Resultat och analys

I detta kapitel redovisas resultat av intervjuer som sedan tolkas och analyseras med hjälp av de teorier som presenteras i kapitel 4.

Materialet är uppdelat i tre större delar efter de tre delfrågorna. Första delen är något större än de två senare eftersom den täcker en större del av intervjufrågorna.

6.1 Delfråga 1 - förståelse av kristen tro och livsfrågor genom skapande av koreografi, dans och musik

Delfråga 1: På vilket sätt har deltagarnas förståelse av kristen tro och livsfrågor påverkats genom skapande av koreografi, dans och musik?

6.1.1 Dans som språk

I intervjun ställdes en övergripande fråga om hur ungdomarna tycker att det fungerar med dans som språk i Danskonfa.

Majoriteten av de 10 intervjupersonerna svarade spontant att det fungerar bra vilket de sedan utvecklar.

Kille 1 säger att han tycker att det funkade väldigt bra som språk. Han berättar att han tidigare har deltagit i mässa och berättar om sina intryck av att medverka i en mässa med dans.

... det säger nästan mer att utöva en mässa med dans än att uttrycka det i ord... man kan nästan med dansen säga allting som en helhet och om man till exempel kopplar det till låt oss säga bröd och vin... så kan man göra rörelser till det och det är liksom mer, det säger mer det man gör än det man hör, just därför att det andra är så bundet till ord... att man upplever det som man lär sig, istället för att bara läsa in det.

Tjej 3 deltog i Danskonfa 2014-2015 och blev ungdomsledare i Danskonfa 2015-2016. Hon tycker att det funkade "jättebra". Och berättade att hon är "inne i dansvärlden mycket mer än jag är i bibeln" och tyckte att det i dansmässan "kan bli typ starkare på ett sätt typ mer lättillgängligt". Hon beskriver att hon genom dansen förstår bibeltexter. Hon berättade också att koreografierna, när kristen tro är grunden, "blir väldigt berörande liksom på ett annat sätt än vad jag oftast ser".

Tjej 2 var konfirmerad innan hon började i Danskonfa. Hon uttrycker inledningsvis att dansen gjorde "som att det är mera förverkligat..., mer nutida, mer lättförståeligt" men uttryckte också kritiska synpunkter om Danskonfas upplägg:

Själva kopplingen till kristendomen och konfirmationen, den tyckte jag ibland att den var lite svag. För att fokus låg så mycket på att genomföra själva dansen.

Kille 3 var mer osäker och tycker att det är svårt att uttala sig i frågan, men har ändå en positiv erfarenhet av rörelse:

Jag vet inte, jag förstår vad du menar med det här, så här om konst och sånt, men jag är inte den som skapar konst men jag tycker det är nice att röra på mig.

Tjej 7 menade att man genom dansen kan visa rörelser och gester på andra sätt än det självklara. Hon exemplifierar med gesten tack – genom att ta av sig hatten, och menar att ”det måste vara känsla i dansen, man uttrycker ju det i dansen”.

6.1.2 Dans och bearbetning av kristen tro och livsfrågor

På frågan om dansen hjälpt dem att bearbeta kristen tro och livsfrågor, svarade 5 av 10 intervjupersoner först nej på frågan, men i flera av deras svar på följdfrågorna berättar de sedan om tillfällena då de bearbetat kristen tro och livsfrågor.

Kille 2 svarar: ”Nej, det har den inte. För hur jag lever som dansare och hur jag lever som kristen... jag vet inte om det tillhör varandra för mig.” Lite senare i samtalet frågar jag om han har uttryckt kristen tro i Danskonfa eller sett andra göra det och hur han upplever det:

Det var unikt, det var annorlunda, jag tyckte om det var jättebra för man verkligen kunde se berättelsen i dansen och det var något som inte jag gjort innan, personligen... just i de där stunderna när man tränade... och i slutet när man visade upp det till alla andra, det kändes jättebra, jätteskönt, upplysande nästan man kan säga för att man känner själv inom de där dansstegen, inom musiken när man var just i stunden... man kände den där berättelsen i kroppen, man kollade på det, man förstod vad de ville säga.

Tjej 2 svarar först: ”Nej, jag tror faktiskt inte det.” Under intervjuens gång kommer hon fram till en annan förståelse:

Men å andra sidan så är ju också det som är själva grejen – att man ska förstå det... men jag har inte tänkt på det som att jag har lärt mig bearbeta tron. Men det... har satt kristendomen i mycket mer... alltså, ja, i ett annat perspektiv, att det har blivit närmre liksom att man har förstått att det är... vad allt handlar om, att det bara är – att det är att vara människa helt enkelt.

3 av de intervjuade svarar direkt ja på frågan om dansen hjälpt dem att bearbeta kristen tro.

Tjej 3 beskriver sin upplevelse:

Det får man väl säga att den har gjort eftersom det har hjälpt mig att förstå kristen tro eller vad man ska säga... För att det var ju ingången liksom... alltså vi har ju inte haft jättemycket djupa samtal direkt om det utan vi har

gjort det genom dansen. Och det är ju den enda ingången jag har men jag känner ändå att jag har ett ganska bra koncept om vad kristen tro är, det hade jag verkligen inte innan. Så att, absolut.

Intervjupersonerna upplever att man i Danskonfa behandlar både kristen tro och livsfrågor men att bearbetning av livsfrågor inte är lika märkbar då man även hanterar dem i andra sammanhang.

Kille 1 menar att han upplever kristen tro mer genom dans:

Det är att jag får tänka efter lite mer om just inte bara vad jag hört utan jag har fått uppleva det mer genom dansen. Som är en del av mitt dagliga liv.

Han berättar om hur det har gått till genom koreograferandet:

... om man bara hör en text som läses till exempel kan det vara svårare att ta den till sig men om man får uttrycka den med kroppen till en låt som har en viss känsla i sig så får man ju en känsla... Ja, men just så här fungerar just den här delen av mässan till exempel... det liksom blir på ett annat sätt och det tycker jag ändå motsvarar vad just textläsningen, att man gör koreografi, man arbetar med det.

6.1.3 Musikens betydelse

Val av musik påverkar tolkning, val av dansstil och uttryck. I Danskonfa är tanken att deltagarna själva ska välja musik som de lyssnar på. En grundtanke i Danskonfa är att det bland den musik de lyssnar på finns låtar med livstolkande innehåll, att musiken förmedlar frågor, känslor och stämningar som blir viktiga uttryck för lyssnaren. Deltagarnas musik används till koreografierna.

På frågan om vad deltagarna tycker om att välja musik som kopplas till de olika momenten i mässan, uttrycker samtliga att det är positivt att de fick välja egen musik och att det ger en känsla av delaktighet.

Kille 1 beskriver det så här:

Vi hade ganska mycket frihet hur vi ville jobba med vår dans och hur vi ville uttrycka oss inom kristendomen liksom... vi hade frihet och möjlighet att visa vad vi tänkte och tyckte genom just dans och musik och det är det som vi gjorde bäst. Och jag tyckte att det var jättebra från dem [ledarna] att de gjorde så, då det var inte bara deras syn eller hur de ville visa just kristendomen.

Tjej 3 uttrycker sig så här:

Jag tänkte att det var skönt att typ, det var mäktigt på något sätt... för det blir så lätt att det... som i andra sammanhang att det blir musik från ledare

eller som kommer från det sammanhanget och då känns det inte som man får tillföra lika mycket och det kändes som att när vi tog musik som vi tyckte om och skapade utifrån det så... det här var vårt liksom och nu var det vår tur och visa och Svenska kyrkan lät oss göra det – de ville att vi skulle göra det. Det var det som var meningen och det var skönt att bli inbjuden och välkomnad till det för att... det är ju oftast så här – vuxna tar inte unga på allvar i många sammanhang och att det här kändes verkligen som att vi blev tagna på allvar och vi fick göra det på vårt sätt liksom. Det var väldigt skönt.

6 av de 10 intervjuade uttryckte att det fanns svårigheter med att välja musik då det skulle passa till ett moment i mässan.

Tjej 4 beskrev det så här:

Jag tycker att det både var bra och dåligt. Bra för då får man hela sin frihet, man får välja låtar som man känner sig kanske bekväm i. Dåligt för att då kanske man känner den där pressen eller får typ beslutsångest - jag vet inte vilken låt jag ska välja.

5 av de 10 intervjuade uttryckte att det var lättare när ledarna valde musik eller gav mer vägledning i valet av musik eftersom uppgiften att välja musik inte är enkel eller självklar.

6.1.4 Musik och bearbetning av kristen tro och livsfrågor

När jag ställde frågan om musiken hjälpt dem att bearbeta kristen tro och livsfrågor svarade 8 av 10 att musiken hjälpt dem att bearbeta kristen tro och livsfrågor.

Kille 3 som tidigare i intervjun uttryckte tveksamhet till om dansen och koreograferandet hjälper honom att bearbeta kristen tro och livsfrågor, berättar att musiken hjälper honom och visar på att texten i låten förstärker det som dansen vill berätta.

Ja, det var mest alltså man fick ju mer av dansen också så att texten på låten var ju bra, och den var väldigt så här... ja man kände av den till dansen. Så att ja.

Tjej 3 menar att musiken förstärker och vägleder känslomässigt:

Ja, alltså absolut, men det är som att det hänger ihop med allting. Jag tycker att musik för mig väcker mycket känslor... Så att det hjälpte förstärka på ett sätt och typ vägleda kanske känslomässiga delen lite.

Tjej 4 berättar om när hon upptäckte att en låt som först inte verkar stämma med det moment i mässan gruppen jobbade visade sig innehålla livsfrågor och fungerade bra i sitt uttryck.

Kille 1 berättar om låtval:

Ja, alltså, de låtarna som valdes var ju ofta, de tog ju ibland upp Gud och liksom sammanhanget om tron och då kunde det liksom vara något problem som låten handlade om och... man blev medveten.. kan det här påverka mig på något sätt i mitt liv och i min tro... att man nästan fick ett exempel att tänka på, lite som en uppgift.

2 av de intervjuade menar att musiken inte hade varit till hjälp i bearbetning av livsfrågor. Tjej 2, som menade att dans och koreograferande inte heller hjälpt henne att bearbeta kristen tro och livsfrågor, berättade att hon inte kopplar musik till kristen tro. Hon menar att det därför inte sker någon bearbetning av varken tro eller livsfrågor kopplat till musiken.

Nej, det gjorde det inte. Jag lyssnar ju väldigt mycket på musik till vardags och det känner jag väl... jag kopplar inte det till kristen tro.

Tjej 5 menar att musiken i dansmässan inte hjälper henne med bearbetning men att musiken under andakterna som "var i kyrkan" gör det (andakterna efter konfirmationspassen hölls inne i ett kyrkorum för gruppen 2015/2016).

2 av de som menar att musiken i dansmässan hjälper dem att bearbeta kristen tro och livsfrågor säger att inte alla låtar gjorde det men att någon eller några hade gjort det.

6.1.5 Analys och diskussion

De flesta av de intervjuade svarar ja på frågan om dans fungerar som ett språk. På frågan om de bearbetat kristen tro och livsfrågor svarar de flesta först nej, men längre fram i intervjuerna ger de uttryck för att bearbetning har ägt rum. Det kan uppfattas som motsägelsefullt. Utifrån Merleau-Ponty och Groome är den rationella förståelsen av kunskap dominerande i vårt samhälle. Att kroppen och rörelsen kan skapa förståelse är inte allmänt känt. Det är därför inte konstigt att intervjupersonerna behöver tid i samtalet innan de kan sätta ord på sin erfarenhet.

6.1.5.1 Dans skapar ny kunskap

Tjej 2 berättar under intervjuens gång att hon genom dans bearbetat frågor och skapat ny kunskap vilket för henne själv blev överraskande. Samtidigt menar hon att hon skulle ha lärt sig mer om Danskonfa gett mer utrymme för diskussion. För Tjej 2 är diskussion och samtal något som i större utsträckning bidrar till kunskap än vad koreografi, dans och musik gör.

Jag tolkar det som att tjej 2 uttrycker en ambivalens och osäkerhet kring vad hon lärt sig i Danskonfa vilket kan ha att göra med att hon är påverkad av en allmänt rådande uppfattning av hur man tillägnar sig kunskap bäst. Groome menar att pedagogiken behöver engagera hela människan, alla dimensioner och resurser hon bär på. Groome talar om kroppslig, mental och viljemässiga aspekter av lärande. I Danskonfa lägger man mer betoning på den kroppsliga aspekten i lärandet och den kreativa i praxis. En slutsats man kan dra är att Danskonfa skulle kunna tjäna på att införa mer samtal, verbal reflektion, i undervisningen.

Tjej 3 beskriver att hon tidigare inte hade någon större kännedom om kristen tro och att hon genom dansen skapat förståelse. Tjej 2 hade konfirmerats tidigare och därigenom skaffat sig grundläggande kunskap om kristen tro vilket tjej 3 inte hade. För båda tillförde arbetet med dans något nytt. Dans kan både ge en grundläggande uppfattning om kristen tro för den som har en vag uppfattning om vad kristen tro innebär, och även ge nya perspektiv för den som har skaffat sig grundläggande kunskap genom exempelvis att tidigare har konfirmerats. Utifrån Merleau-Pontys teori kan man säga att rörelse skapar mening och öppnar dörrar för ny förståelse. Medvetandet är inte överordnat kroppen. Kroppen är en förnimmande verklighet som skapar mening och betydelse. De två hör samman.

Kille 2 berättar att han upplevt att arbetet med dans och koreografi har varit "upplysande", att man "verkligen kunde se berättelsen i dansen". Ferm Thorgersen skriver om estetiska lärprocesser och tolkning. Det sker en tolkning av kristen tro och livsfrågor med dans och koreografi. Men samtidigt är det, enligt Ferm Thorgersen, inte en avbildning av världen. Koreografierna är inte enbart en kopia av vad man kan tänka om eller tala om kristen tro eller livsfrågor. Det leder till ny tolkning av budskapet, ny kunskap, genom meningsskapande processer.

6.1.5.2 Involverad i mysteriet

Kille 1 kopplar sitt resonemang, kring vad dansen kan uttrycka, till bröd och vin. Han förstår inte bara händelsen, att Jesus instiftade nattvarden, minnet av denna händelse och att vi tar emot Kristus intellektuellt, utan även kroppsligt. Nattvarden kan inte enbart förstås intellektuellt då den också är ett mysterium, en dramatik. Kristus är närvarande i skeendet när vi delar brödet och vinet. Dansen, rörelsen, blir ett sätt att bli involverad i det skeendet. Merleau-Ponty beskriver det med begreppet transcendens som en förbindelse mellan det synliga och osynliga, att en ny dimension öppnas, och att detta sker genom kroppen.

Det hänger inte på om jag intellektuellt kan hänga med i resonemanget kring nattvardens teologiska innebörder utan här kopplas den tydligt till en kroppslig dimension. Detta passar bra i kyrkans sammanhang där man talar om mysterium. Kristi närvaro i bröd och vin är inte något man "vet", utan något människan möjligen kan ana, förnimma. Dansen kan uttrycka "mer än ord" som kille 1 säger. Genom dans skapas en ökad sensibilitet inför en andlig dimension i tillvaron.

6.1.5.3 Val av musik ger delaktighet och ny kunskap

De flesta av intervjupersonerna uttrycker att de genom musiken bearbetat kristen tro och livsfrågor.

Att deltagarna väljer bland de låtar de själva lyssnar på eller gillar har bidragit till ny syn på den musiken. De ser att den kan tolkas inom ramen för kristen tro, men också en ny syn på kristen tro och kyrkans liv. De upptäcker att kristen tro handlar om de livsfrågor som människor bär på.

Groome använder begreppen my story eller vision och Gods story eller vision och menar att dessa två berättelser om livet inte ska ha övertaget över den andra utan förhålla sig till varandra dialektiskt. I det här fallet kan man säga att deltagarnas story/vision möter kyrkans story/vision i Danskonfa. Mellan dem uppstår en dialog som i sin tur leder till ny kunskap.

Några av intervjupersonerna berättade att det fanns svårigheter med att hitta en låt som passar. I detta blir det tydligt att det finns en diskrepans mellan vad man uttrycker i kyrkan och vad man uttrycker i populärmusiken. Deltagarna blir medvetna om att det också finns skillnader mellan vad man säger i kyrkan och vad man säger i musiktexterna. Kyrkans story/vision skiljer sig från den story/vision man uttrycker i den musiken. Deltagarna uttrycker att de ser och bejakar denna skillnad vilket kan göra valet av musik svårt. De urskiljer vad som är Guds story/vision. Samtidigt vidgas Guds story/vision med nya begrepp och kan bidra till att förutfattade meningar kring kristen tro ändras.

Deltagarna behöver tänka kreativt för att hitta "rätt" låt. De behöver ha kunskap kring delen i mässan för att kunna se vilken musik som tolkar den. De behöver också utmana sin egen förförståelse om vad som passar. Detta är ett kreativt arbete. Ferm Thorgersen menar att "konstnärliga uttrycksformer" upptäcks och utvecklas på samma gång vilket är en meningsskapande process.

När kille 2 säger att låten "berättar om hur vi människor kan bli bättre" uttrycker han delaktighet i en meningsskapande process. Ferm Thorgersen menar att i den meningsskapande processen blir det tydligt för människan vart hon är på väg. Kille 2 uttrycker just detta när han berättar om hur dansen och låttexten hjälpte honom att se en riktning i hur vi människor kan bli bättre med varandra.

Ferm Thorgersen menar att det i estetiska lärprocesser sker ett samspel med kulturell, social och historisk kontext. Intervjupersonerna ger uttryck både för inspiration i val av musik och kris, svårigheter i att välja musik. Deltagarna behöver släppa förutfattade meningar kring vad som kan passa eller fungera i en kristen gudstjänst. Det uppstår en slags kris då de inte vet vad och hur det ska väljas. De utmanas att tänka annorlunda kring den musik de oftast lyssnar till.

Att välja sin egen musik gav en känsla av delaktighet. Tjej 3 uttryckte att det var "inte bara deras syn", "nu var det vår tur att visa" och att man blev "tagna på allvar". Tjej 1 lade till att de fick välja så att det passar deras dans. Bergmark och Kostenius menar att det är viktigt att elevens (i det här fallet deltagarens) idéer blir tagna på allvar. Det gör att de får inflytande över sitt eget lärande vilket skapar förståelse för och bekräftelse av sina förmågor och styrkor. När de blir lyssnade till och får bidra ökar engagemanget och de uppmuntras att påverka och förändra sin egen situation. Att bli tagen på allvar leder till vad Groome menar är vad all undervisning borde mynna ut i: kritiskt tänkande kring sig själv och omvärlden.

6.2 Delfråga 2 - bearbetning av kristen tro och livsfrågor genom arbetet med mässans olika delar

Delfråga 2: På vilket sätt har arbetet med mässans olika delar hjälpt deltagarna att bearbeta kristen tro och livsfrågor?

6.2.1 Kunskap om och erfarenhet av gudstjänst

Arbetet med mässans olika delar gjordes främst med dans och koreografi. Gruppen sätter sig in i ett moment i taget. En genomgång av bakgrunden till det aktuella momentet i mässan sker med hjälp av det konfirmandmaterial som ledarna i Danskonfa tagit fram. Varje del introducerades även med samtal, olika övningar som värderingsövningar, sånger och musik. I intervjuerna fokuserar jag främst på hur dansandet och koreograferandet har bidragit till kunskap kring mässans delar och bearbetning av kristen tro och livsfrågor. Men intervjupersonernas svar baseras även på hur de arbetat med mässan på andra sätt.

På frågan vad de har lärt sig om gudstjänst svarade samtliga att de lärt sig något nytt om gudstjänst. Samtliga intervjupersoner berättar att de lärt sig mer om de olika delarna i mässan.

Tjej 5 beskriver sin upplevelse: "... nu vet jag åtminstone vad det är och det visste jag inte innan." Tjej 5 menar att det var först i Danskonfa hon fick kännedom om vad som kännetecknar en kristen gudstjänst. 5 av intervjupersonerna beskriver liknande erfarenheter. De andra 5 hade mer eller mindre erfarenhet av gudstjänst före Danskonfa.

En gemensam nämnare bland intervjupersonerna var att de lärt sig att gudstjänstens delar bär på budskap som rör människors liv, och så även deras eget.

Tjej 3 beskriver det så här:

Jag hade ingen aning om att varje enskild del, att det representerar, alltså de här speciella sakerna som finns i alla människors liv. Alltså på det sättet så har jag ju lärt mig jättemycket.

Flera av dem uttryckte också att de lärt sig betydelsen av att få vara tillsammans, att man får komma till gudstjänsten som den man är och att det är öppet för alla. Tjej 6 säger: "Man lärde sig att det var en gemenskap... man fick vara där för den man var."

På frågan om deras uppfattning har förändrats genom dansmässan berättar tjej 5 att hon inte hade någon kunskap om gudstjänst men beskriver ändå att hon före Danskonfa hade förutfattade meningar.

Innan så tänkte jag mera att det liksom var... väldigt så här att man måste tro någonting speciellt... men det var väldigt öppet att man fick tycka och tänka vad man ville.

9 av 10 berättar att deltagandet i dansmässan bidragit till en förändrad syn på gudstjänst.

Kille 2 beskriver sin upplevelse:

Ja, det har lite det, förändrats, för att när man tänker på gudstjänst och det är ju den traditionella med typ prästen som pratar och så folk som sjunger men med just Danskonfa man kan ändra och göra det lite modernt och man kan ju visa det med dans till exempel som vi gjorde, göra den lite mer upplevande... Många tänker just på den tråkiga gudstjänsten, man sitter där i timmar och lyssnar och tänker: när kan man dra? Men när man har just olika saker, så många människor som jobbar på att visa det på olika sätt genom musik, genom dans, det blir någonting mer...

Kille 3 uttrycker sig på liknande sätt: "Jag tror jag har haft så himla strikt så här syn på gudstjänst och allt sådant där sedan jag var liten. Jag vet inte, jag känner att jag har bättre syn på det i alla fall."

Tjej 4 skilde sig från mängden och menade att hennes uppfattning om gudstjänst inte hade förändrats: "Nej, det tror jag inte. Alltså, jag tänkte inget dåligt med det, för att som sagt det är inte min grej än."

Några av intervjupersonerna lyfter fram delaktighet som en viktig faktor för deras positiva känsla för dansmässan. Jag ger här två exempel.

Kille 1 säger att: "... jämfört med en vanlig mässa... just att jag är delaktig på ett annat sätt... att jag är delaktig i den kan säkert vara en bidragande faktor till att jag känner mig mer avslappnad, att det blir mindre strikt."

Tjej 7 berättar att hon tycker att gudstjänster är tråkiga men att dansmässan är annorlunda. Hon beskriver det så här: "... förutom dansen, det var kul också för att det bara inte var så här – nu läser vi den här boken... utan vi var inblandade i

det... Det är kanske därför jag tycker det är tråkigt för att jag känner att jag inte är delaktig i själva mässan.”

6.2.2 Bearbetning av kristen tro och livsfrågor

Samtliga intervjupersoner uppger att de på något sätt har bearbetat kristen tro och livsfrågor i arbetet med mässans olika delar.

Tjej 4 beskriver att hon bearbetat frågor kring kristen tro under Danskonfas träffar och andakter. Upplevelser under dansmässan, särskilt när dansmässan genomfördes på kvällen, har haft stor betydelse:

Känslan i den var väldigt bra. Det var det som berörde mig mest. Och också den här när vi gjorde hela gruppen, den här Beyoncelåten när alla var vitklädda...

Majoriteten av de intervjuade uttryckte att de haft andliga upplevelser under dansmässan. Att det var ”mer andligt” eller att de där förstod innebörden mer av varje del.

Tjej 7 uttrycker sig så här kring det:

Jag tänker alltid mer andligt. Och sen när man dansar i mässan till exempel, när man ska kolla upp... tänkte typ så här på himlen och på Gud. På hur det blir efter man dör och sådana grejer. Liksom i stunden när man står där och kollar så blir det så här massa tankar bara flyger förbi om ämnet. Jag tänkte på Gud och hur alltså hans närvaro kanske... Ja, jag vet inte, det var ju för att när man dansar och tränar, man tänker mer på dansen... i mässan var det mer andligt eftersom man var inne i sig själv och jag tänkte mer så här: vi är här och vi gör det här tillsammans, det är ändå liksom kyrkan som har fört oss samman och det var typ det jag tänkte och sen ja Gud och Jesus och allt det här. Jag går alltid efter känslan.

I intervjuerna framkommer att de tagit till sig undervisningen i Danskonfa på olika sätt. Tjej 3 sa att det främst skett genom dansen och koreograferandet: ”Ja, det har väl kommit genom dansen... hade vi inte arbetat med det, så genom dansen, hade jag väl inte bearbetat det på samma sätt, liksom förstått det på samma sätt.” Medan kille 3 säger att det var samtalen som hjälpte honom att bearbeta kristen tro och livsfrågor: ”det förstod jag mer, det vi pratade om.”

Övriga intervjupersoner drar paralleller till både dansen, koreograferandet och samtalen. Kille 1 menar att: ”All form av arbete med den kristna tron skulle väl jag säga utvecklar den kristna tron hos individen.”

Flera av de intervjuade nämnde att mässans delar har att göra med hur man är eller vill vara som människa.

Kille 2 formulerade sig så här:

Och genom den där dansmässan jag lärde mig faktiskt mer än bara dans. Jag lärde mig också hur jag vill leva mitt liv och hur jag vill bli som människa. Genom just mässan också.

I intervjuerna framkommer att några av intervjupersonerna inte helt kan förklara samtliga mässans moment. Detta är inte något jag specifikt frågade efter, att de i intervjun skulle redovisa alla 9 delar av mässan som de arbetat med. Utan det framkom i samtalen vid några tillfällen, t.ex. benämnde man ett moment felaktigt eller saknade begreppet.

6.2.3 Analys och diskussion

6.2.3.1 Ungdomar och gudstjänst

Samtliga av de intervjuade som varit på gudstjänst innan Danskonfa beskriver erfarenheter som på olika sätt varit negativa. Tjej 5 visar på vilshenhet, tjej 2 beskriver att hon känt sig exkluderad och kille 2 att han blev uttråkad av gudstjänstbesök.

Samtliga av intervjupersonerna beskriver dansmässan som en positiv upplevelse av gudstjänst. Denna positiva upplevelse visar på det Eek menar när han säger att "utbytet av en gudstjänst blir större om man kan delarna och momenten" (Eek 2011:151). För ungdomarna som Eek intervjuar i sin forskning är ordet "delaktighet" särskilt viktigt när det kommer till frågan om vad som är positivt med gudstjänst. Delaktighet finns med i beskrivningen hos några av intervjupersonerna som något positivt med dansmässan.

6.2.3.2 Meningsskapande gudstjänst

Genom deltagandet i Danskonfa har flera av de intervjuade upplevt att mässan handlar om deras egna och andra människors liv. Om vad det är att vara människa. Mässan blir ett sätt att tolka livet och urskilja det som är viktigt. Den blir meningsskapande. Merleau-Pontys teori kring meningsskapande verksamhet ger viktiga perspektiv på gudstjänsten och kroppen. Kroppen som förnimmande verklighet skapar mening och betydelse. Gudstjänsten blir så att säga till genom kropparna. Genom dansen som deltagarna i Danskonfa framför i mässan skapas ny mening och betydelse av mässans delar och helhet. Detta öppnar för ny förståelse för mässan både hos deltagarna i Danskonfa och hos betraktarna.

Groome menar att det krävs en socialiseringsprocess för att forma en kristen identitet. Här blir mötet i och genom mässan en plattform för denna socialisering och grund för formandet av en kristen identitet.

Merleau-Pontys tal om mellankroppslighet kan bringa klarhet i det som tjej 7 beskriver om mässan. Mellankroppsligheten binder individerna samman och genom den kan man förstå den andres upplevelser och påverkas av dem. Det är ett flöde och en kroppslig kommunikation som man kan se mellan dansarna och

de av gudstjänstdeltagarna som är betraktare. Det upprättas en relation mellan dem.

Ett par av intervjupersonerna har upplevt att det är lättare att förstå eller tillgodogöra sig kunskap om mässan genom samtal än genom dans, koreografi och musik. Andra har upplevt det tvärtom. En menar istället att alla former där man arbetar på något sätt med den kristna tron ger ny kunskap och insikter.

Groome lyfter fram att "kreativiteten tar i anspråk vår förmåga att göra oss föreställningar om vad som är möjligt. Visualisera målens förverkligande" (Larsson 2005:98). Danskonfas metoder uppmuntrar till kreativitet. Groome menar att kreativiteten och den kreativa förmågan har en avgörande betydelse att lärandet ska leda till förändring, vilket enligt honom är all undervisnings mål. Att arbeta kreativt öppnar upp för ett kreativt förhållningssätt i stort. Till kristen tro och livsfrågor och hur kyrkan och världen besvarar dessa samt de egna svaren.

Groome menar i sin teori att gudstjänsten är undervisande om den leder till att utveckla "en utlevd tro som blir till handling och engagemang i världen" (Groome 1999:230). Gudstjänsten hjälper människor att röra sig mot en praktiserad, utlevd, kristen tro. Den ger riktning för hur man lever som kristen. Liturgi behöver utmana och bidra till växande. Kille 2 beskriver upplevelsen av denna förändrande kraft i dansmässan att han lärde sig hur han ville leva sitt liv. Arbetet med dansmässan bidrar till lärande, att ungdomarnas värderingar utmanas och att de växer som personer och som kristna.

Danskonfa ger deltagarna möjlighet till förtrogenhet med gudstjänst och andakt. En begränsning är dock att Danskonfa som koncept är under framväxt vilket gjort att pedagogik och arbetssätt inte är fullt utvecklat. Det kan medverka till osäkerhet kring mässans innehåll hos några av deltagarna.

6.3 Delfråga 3 - gemenskapen i Danskonfa, med församlingen och i relation till andra livsåskådningar

Delfråga 3: Hur har deltagarna upplevt gemenskapen i Danskonfa, med församlingen och i relation till andra livsåskådningar?

6.3.1 Gemenskapen i gruppen

På frågan hur gemenskapen hade varit i gruppen svarade samtliga att den hade varit bra. De flesta berättade att gemenskapen blev bättre och bättre ju mer man lärde känna varandra.

Tjej 1 beskriver det så här:

Från början var det. Men alla hälsade, det var så här inget fel med det. Men sen så alla blev ju mycket närmare och närmare för varje gång, liksom, varje träff... När det var London så var ju alla väldigt nära tycker jag.

Kille 2 säger:

Jag tycker att det har varit jättebra. I början är det ju alltid svårt för man känner inte varandra. Men sen det mer och mer man är med varandra man blir närmare och sen man bygger vänskap och närhet med varandra.

Tjej 4 beskriver en annan typ av erfarenhet. Hon hade tidigare, på hennes gymnasieskola, upplevt konkurrens mellan flera som anslöt till gruppen. Att man som dansare jämförde sig. I Danskonfa blev det annorlunda, tycker hon:

Man ska behandla lika bra oavsett./... / det var också en av sakerna varför jag gick med på det igen [valde att vara med i Danskonfa en andra gång] just för att jag tyckte om hur alla behandlades exakt likadana oavsett vem du är, vart du kommer ifrån, vad du gör, vad du inte gör liksom.

Jag frågade på vilket sätt de tyckte att dansen och koreograferandet hade betydelse för hur gemenskapen blev i gruppen. De flesta intervjuade tyckte eller trodde att det hade haft betydelse för gemenskapen.

Tjej 3 berättar:

När man får dansa tillsammans så bildas en annan sorts gemenskap typ, man kommer varandra närmare på ett annat sätt som är svårt att göra genom att bara prata. ...Svårt att uttrycka det i ord... alltså jag känner att jag ju typ är som mest jag utan någonting som skyddar mig eller vad man ska säga när jag dansar... att jag visar mig själv på ett sätt, på ett ganska sårbart sätt...

Kille 2 berättar om upplevelsen att det blev ett band mellan deltagarna när de jobbade med dansen.

... det mer vi jobbade tillsammans det skapades ett band med varandra. Och det är en unik sak att uppleva. Och man tänker på hur vi människor som aldrig träffats kan vara så nära till varandra i slutet.

Tjej 1 beskriver att dansen kan haft betydelse som ett gemensamt intresse men menar att det också kunde gått bra att lära känna varandra utan att dansa tillsammans.

När jag ställde den sista frågan – vad som varit det viktigaste med Danskonfa – svarade 9 av 10 att gemenskapen varit det viktigaste för dem.

6.3.2 Gemenskap med församlingen

Under intervjuerna berättar de flesta om upplevelser av kontakter med församlingen.

Tjej 3 berättar att hon upplevt att alla som hon mötte i kyrkan var positivt inställda till henne och de andra deltagarna i Danskonfa och till det de skapade. Hon berättade om känslan av att vara mottagen av församlingen och inbjuden och att det kändes kravlöst.

Jag har ju inte träffat någon inom kyrkan som är... som inte är så här glad att vi är där... alla tycker bara att det är jättekul, och så här - va kul att ni vill vara med, och så här - det här kan vi det här gör vi, och så här - ni får vara med på det om ni vill... det är så mycket glädje typ att det är så skönt... de förväntar sig ingenting heller, det är inte så att man måste komma och vara som Bounce [professionell dansgrupp] typ utan de är så skitglada för det och så här bara att man bidrar att man är där liksom att det är det som betyder någonting och det är det är ganska skönt att det är ganska så här prestationsångestfritt eller vad man ska säga.

Kille 2 uttrycker att han känner en gemenskap med församlingen.

... när vi hade mässan som bjöd vi in alla att delta, det var inte så många som gjorde det faktiskt men ändå kände man en gemenskap när vi var där.

Tjej 2 berättar hur hon tänkte kring mötet med församlingen under dansmässan.

Nu blev man mera aktiv som åhörare, de som kom och tittade på mässan, att de kanske kände sig mer delaktiga i det som skedde. För att det är också ett sätt det är en grej med konst alltså hur konst påverkar människor att man känner sig mer delaktig.

Tjej 4 beskriver upplevelsen av att människor kom in i kyrkan för att be och tända ljus när gruppen övade inför dansmässan.

Att se folk komma in. För ibland så gick de in ju, för de visste inte att vi var där, så gick de in och satte sig där och kanske kollade på oss och sen så tänkte för sig själva... Jag hade aldrig sett det innan, alltså personligen, jag har bara sett hur man gör på filmer, att jag tror att det fick mig att inse ännu mer att liksom folk gör verkligen det här... jag tyckte att det var lite coolt.

Flera av de intervjuade beskriver betydelsen av att dela med sig av det som de skapat och hur det mottagits av församlingen.

Tjej 1 berättar hur hon kände under mässan:

Så fick man energi från alla andra i dansen och publiken, så det gav väldigt mycket. /.../ Att man verkligen får känslan och känner att man kan gå vidare den till publiken /.../ Alltså att dom också ska förstå liksom att för man vill ju få fram själva budskapet. Och om de känner det så har man ju lyckats.

Tjej 5 berättar om sin upplevelse av möten där de dansat:

jag tycker verkligen att man kan uttrycka sig med dans och att det har varit väldigt annorlunda att få göra det för alla ställen som jag kommit till har ju folk verkligen reagerat – åh vad kul att de är dansare! Så det känns som någonting annorlunda och att vi har nått ut till många människor och att det är många som har reagerat på det jättepositivt.

Tjej 6 beskrev hur förvånad hon blev när de som besökte dansmässan blev rörda av deras dans:

När man dansade den första gången såg man att folk blev rörda. Det var så skumt, jag bara – jaha, märktes det så mycket?

6.3.3 Att förändras som person och egna uppfattningar

När jag frågade dem om de tyckte att Danskonfa hade påverkat dem som person, svarade 6 av 10 spontant att Danskonfa hade påverkat dem själva som personer.

Kille 2 beskriver hur tiden i Danskonfa har påverkat honom.

Ja, man kan säga så, ja det har det. Men jag tycker det var inte mer som, det var påverkande men det var mer som uppväckande nästan, att man ju som tänker inte riktigt så mycket på de frågorna som de ställer, livsfrågor och kristen tro, och sen man tänker ju. Det har påverkat mig att vilja bli en bättre människa, jag ville engagera mig och bli mer alltså som sagt, mer bättre.

Tjej 4 säger att hon känner sig starkare i sin övertygelse om att inte döma någon annan.

Inte så mycket men jag tror det här med att inte döma någon för någonting oavsett, inte för att jag gjorde det innan, men bara en starkare bekräftelse liksom att det spelar ingen roll vem du är oavsett. Så jag tror det bara.

Kille 3 svarar först att tiden i Danskonfa inte hade påverkat honom som person men ändrade sig sedan.

Nej, det tycker jag inte. Inte som person. Alltså, jag tycker inte att det har påverkat mig som person men jag tycker att det har påverkat typ, jag vet inte riktigt hur man ska förklara, jag har ändrat massa uppfattningar så på ett sätt ja, men, jo då kanske jag har påverkats. Jag har ju fått bättre syn på hela kyrkan så.

Men det finns också exempel på de som menar att de inte har påverkats. Tjej 5 anser inte att hon hade förändrats något som person.

Jag har alltid känt att jag är väldigt öppen för saker och vill lära mig nytt och lära känna nya personer och så nej, det skulle jag väl inte säga. Det är väl bara att jag vet mer om kristen tro och om sådant.

6.3.4 Relationen till andra tros- och livsåskådningar

På frågan om man pratat om eller på annat sätt tagit upp andra religioner eller livsåskådningar i Danskonfa svarade 4 av 10 att man inte hade det, 5 var osäkra på om man hade det och 1 person sa att ja, det hade man gjort. 2 av de som sa att man inte hade gjort det och 2 av de som var osäkra menade att de hade saknat det i undervisningen.

Tjej 7 svarade nej på frågan om man pratat om andra religioner och berättade att hon saknat detta:

Ja faktiskt... Buddhismen och hinduismen hade jag velat att de pratade lite mer om, vad är likheter och skillnader fast det kanske jag lärde mig liksom i skolan men det är ändå kul att få veta vad de [ledarna i Danskonfa] har för syn på det.

Tjej 5 svarade på frågan att: "Nej, det tror jag inte, inte vad jag kommer ihåg i alla fall." På frågan om hon saknat det svarade hon: "Nej, det gör mig inte så mycket. Alltså, jag hade kunnat göra det men det var inget jag saknade."

Kille 3 däremot menade att man hade pratat om andra religioner: "Ja, det har vi. Vi har ju pratat lite om buddhism och så, lite smått om olika...".

Tjej 4 trodde inte att man i Danskonfa hade pratat om andra religioner men på frågan om hon tyckte att man i Danskonfa visar respekt för andra religioner svarade hon:

Ja... för hur liksom vi har pratat, vi har inte tryckt ner på någon annan religion, utan vi har haft det öppet ändå.

5 av intervjupersonerna uttryckte att de inte hade förväntat sig att man skulle prata om andra religioner och livsåskådningar i Danskonfa och därför inte saknat det. Samtliga 10 ansåg att man visade på respekt för andra religioner i Danskonfa.

6.3.5 Analys och diskussion

Utifrån intervjupersonernas egna utsagor har de upplevt att de fått en djupare relation och ett närmare och tätare samarbete med varandra genom dansen. Enligt Merleau-Pontys teori står den egna kroppsliga medvetenheten i relation till andra kroppar. Med utgångspunkt i egna kroppen kan vi förstå den andres kropp och existens. Den egna kroppen ger en föräning av den andra människan. Detta kan vi se tydligt mellan deltagarna i Danskonfa.

6.3.5.1 Mellankroppslighet och transcendens

När tjej 3 pratar om upplevelsen av att komma närmare varandra genom dansen tolkar jag det som att hon beskriver vad Merleau-Ponty kallar mellankroppslighet. Det är möjligt att dela något utan reflektion och samtal. Även det som inte är verbalt språk men som ändå är kommunikation och utbyte, går att

dela. Gemenskapen fördjupas genom kropparnas kontakt och genom förmågan till inlevelse. Kropparnas kommunikation, som inte är beroende av ord, ges utrymme och förstärks genom användandet av dansen som metod. Kille 2 beskriver att ett "bond" skapas mellan deltagarna när de dansar och skapar koreografi. 8 av 10 intervjupersoner uttrycker att dans bidrar till fördjupad gemenskap. I samarbetet mot dansmässan får deltagarna ta del av varandras danssteg och koreografier. De lär känna varandra genom att härma mimik och kroppsspråk samt förmågan att sätta sig in i den andra personens känsla. Genom att pröva och lära känna kroppen och rörelsen tillsammans så ökar och ges det utrymme för den kommunikativa aspekten mellan individerna.

Merleau-Pontys teori kring transcendens skapar förståelse av det som intervjupersonerna uttrycker. Intervjupersonerna berättar om upplevelser som kan tolkas som att gränser överskrids när de dansar tillsammans. Det finns dimensioner i dansandet som tjej 3 beskriver som "en annan sorts gemenskap" som hon menar är svår att beskriva i ord. Kille 2 beskriver det som en "unik" gemenskap. Jag tolkar det med Merleau-Pontys teori om transcendens som att det sker en öppning mot tillvarons djup och mot nya dimensioner genom kroppen. Det skapas en överskridande, alltså en transcendent, relation till de andra deltagarna som dansen och koreograferandet öppnar upp för. Det här ger i sin tur en känsla av "en annan sorts" eller "unik" form av gemenskap. Detta överskridande innebär att de blir delaktiga i en annan människas erfarenhet.

6.3.5.2 Gemenskap med församlingen

I Danskonfa blir deltagarna inte enbart betraktade av de andra i gruppen men också av församlingen. De ser församlingen och samtidigt blir de beskådade av församlingen. I detta skeende kan man se en slags samexistens mellan deltagarna i Danskonfa och församlingen. I kyrkliga sammanhang ses alla som deltar i en mässa som en del av församlingen. Deltagarna är dansare och samtidigt en del av församlingen. De betraktas och betraktar. Men det är utifrån intervjuernas resultat inte helt klart att alla uppfattar sig som en del av församlingen. Några av intervjupersonerna verkar i större utsträckning se sig som dansare framför en publik. Tjej 1 talar om församlingen som "publik".

Det är deltagarnas tolkning av mässans olika delar som församlingen får ta del av i dansmässan. De tolkar åt och med församlingen mässans budskap.

6.3.5.3 Att dela med sig

Det mesta av det som de intervjuade säger kring gemenskapen med församlingen handlar om deras tankar kring att ge vidare och dela med sig av det som de skapat och också hur detta tas emot. Det mesta av arbetet i Danskonfa, med att exempelvis välja musik, koreografera och öva in dansstegen, syftar till Dansmässan.

Ena stunden dansar de inför församlingen för att i nästa stund be tillsammans med eller gå fram till nattvarden tillsammans med andra gudstjänstdeltagare. Tjej 2 beskriver också en slags interaktion under dansen och tänker att de som inte står där framme och dansar ändå känner sig delaktiga i dansen eftersom "konst påverkar människor att man känner sig mer delaktig".

Även här kan man tolka materialet med Merleau-Pontys begrepp mellankroppslighet. De intervjuade uttrycker utbyte och kommunikation mellan dem och de andra i församlingen både under dansmässan och vid andra tillfällen. Men de uttrycker även en viss distans som också inbegrips i begreppet mellankroppslighet. Mellankroppsligheten binder samman men det finns en glipa kvar. Det finns en gemensam närvaro hos deltagarna i Danskonfa, som dansar, och de övriga gudstjänstdeltagarna som just då är åskådare och i denna närvaro uppstår ett flöde och kommunikation dem emellan – det upprättas en relation och de blir delaktiga i varandras erfarenheter. Samtidigt som var och en själv upplever och tolkar. Dessa möten är meningsskapande. Det uppstår mening när mötet sker. Intervjupersonerna uttrycker förundran inför dessa möten. De uttrycker att det är meningsfullt att de som är där tar emot deras dans. Meningsfullheten är knuten till just den konkreta situation som dansmässan är.

Bergmark och Kostenius teori att om man som lärare/pedagog i sitt arbete tänker att ungdomen har något att komma med gör att det blir mer meningsfullt för ungdomen förstärks här också när församlingen gensvarar positivt. Det blir meningsfullt för deltagarna i Danskonfa att koreografera och öva när det tas emot av församlingen.

6.3.5.4 Möten som formar tro

I sin teori lyfter Groome fram vikten av församlingen och den socialiserande process som äger rum i en församling. Han menar att "vi blir kristna tillsammans" (Groome 1999:115). Att bli kristen kräver interaktion med en kristen församling. Detta sker i dansmässan och medverkan i andra gudstjänster, men också när Danskonfa övar i kyrkan. Tjej 4 berättar om erfarenheten av möten med människor som kommer in i kyrkan och ber och hur det väcker hennes intresse. Stor betydelse har ledarna i konfirmandarbetet som representerar församlingen på många plan.

Groome poängterar i sin teori att undervisningen måste väcka det kritiska tänkandet vilket leder till insikter och bland annat möjligheten att förändra sitt eget beteende. Kristen undervisning behöver mynna ut i att man förändrar sin syn på sig själv och omvärlden, menar Groome. Kille 2 berättar om att han under tiden i Danskonfa upptäckt att han vill bli en bättre människa, vilket han själv kopplar till tiden i Danskonfa. 6 av 10 svarade att tiden i Danskonfa förändrat dem som personer. Värt att lägga märke till är att det är framförallt de som varit med under två år i Danskonfa (5 av 6) som beskriver denna erfarenhet.

Genom Danskonfa får deltagarna möjlighet till erfarenhet av gemenskap i konfirmandgruppen och i församlingen. Något som också blir tydligt i intervjuerna är erfarenheten att få dela med sig, ge vidare, vilket är en dimension som finns i Danskonfa men som inte finns uttryckt i Svenska kyrkans generella mål. Kallelse, tjänst är en central kristen tanke. Viktigt att fråga efter på vilket sätt konfirmanden kan bidra till församlingens liv och tjänst i världen.

7 Slutsats och avslutande diskussion

I detta kapitel vill jag försöka besvara uppsatsens övergripande fråga.

Varje mål i Svenska kyrkans riktlinjer diskuteras för sig och vilka möjligheter och begränsningar Danskonfa har att uppfylla respektive mål.

Mitt svar på uppsatsens övergripande fråga ges i 7.2 i form av en sammanfattning. Till sist, i 7.3, försöker jag formulera viktiga utmaningar för Svenska kyrkans konfirmandarbete.

7.1 Svar på Svenska kyrkans 8 generella mål för konfirmandarbete

1. *Kunskap om och erfarenhet av att kristen tro och kyrkans liv handlar om de livfrågor vi människor bär på.*

Utifrån intervjuer och analys framkommer att deltagarna i Danskonfa genom arbetet med dans, koreografi och musik bearbetat livsfrågor och skapat förståelse för att kristen tro handlar om dessa livsfrågor. Dessa frågor bearbetas i relation till mässans olika delar. En aktiv dialog upprättas mellan deltagarnas livsfrågor, deras dans och musik och kyrkans tro och tradition. I Danskonfa genomförs denna dialog genomgående i gudstjänstens form. Deltagarna upplever att mässans delar handlar om deras och andra människors livsfrågor.

I vårt samhälle värderar man tanke över kroppslighet, rationell kunskap över kroppslig kunskap. Den kunskap som är i fokus i Danskonfa är generellt nedvärderad i vårt samhälle och det märks även hos deltagarna. I intervjuerna finns en osäkerhet hos intervjupersonerna efter vilken kunskap som efterfrågas. De associerar till den typ av kunskap som efterfrågas i grundskola och gymnasium. I analysen förklaras denna ambivalens höra samman med den i samhället rådande kunskapssynen.

Vilken kunskapssyn efterfrågas i målen? Om man med kunskap menar att man ska kunna redogöra för kristen troslära svarar inte Danskonfa upp mot detta mål. Den kunskap som är i fokus i Danskonfa är kroppens kunskap. Betoningen ligger

inte på formellt lärande utan på lärande som främst bygger på estetiska lärprocesser. Genomgång av bakgrund till mässans olika moment genomförs muntligt och diskuteras, men betoningen ligger inte där utan i skapandeprocessen kring varje moment. De estetiska lärprocesserna leder till grundläggande förståelse för ämnet, men också till ny tolkning av budskapet, ny kunskap och infallsvinklar som är av annan art än rationell kunskap.

Det är rimligen så att en kristen använder och behöver både rationell kunskap där man kan förstå varför man firar nattvard men också kroppslig kunskap där man upplever mysteriet, blir involverad i skeendet, anar Kristi närvaro i bröd och vin och känner vördnad för det heliga. Genom dansen skapas en ökad sensibilitet inför en andlig dimension i tillvaron.

Genom musiken upptäcker deltagarna att kristen tro handlar om de livsfrågor som människor bär på men också att det finns skillnader i hur man uttrycker sig i kyrkan och inom populärmusiken kring vissa frågor, och vad som är viktigt. Det sker ett samspel mellan kulturell, social och historisk kontext.

Musiken förstärker erfarenheten. Den musik de lyssnar på använder de för att förstå sig själva och sina känslor vilket skapar förståelse för vad de är med om i livet. De väljer främst bland denna musik till de olika momenten i mässan. Vilket kan vara en ganska krävande process. Några tycker det är bra att de fått frihet och andra att det är svårt och vill att ledarna ska välja åt dem. Låtvalet ska passa till en viss dansstil som sammanförs med momentet i mässan. I denna process kopplas musiken ihop med deras egna liv, livsfrågor och med kristen tro.

2. Möjlighet att utifrån egna livsfrågor utforska och pröva kristen tro.

Intervjupersonerna lyfter fram att det är angeläget att de bereds rum för att genomföra sina tolkningar. I analysen poängteras att deltagarna ges tolkningstillträde och att intervjupersonerna upplever att de är blir tagna på allvar när de gör sina tolkningar.

Det är inte enbart en anstrykning av deltagarens livsfrågor som får utrymme i Danskonfa utan man frågar särskilt efter deras tolkning i skapandeprocessen och därigenom deras frågor, funderingar och åsikter. Tjej 3 beskriver när det gäller att de fick välja sin musik att; "nu var det vår tur att visa" och att Svenska kyrkan "ville att vi skulle göra det".

När de egna livsfrågorna aktualiseras genom dans och musik och sedan möter kristen tro och tradition i gudstjänsten skapas ett område där deltagarna får utforska och pröva kristen tro. Utforskandet och provandet sker främst genom kroppen, skapande och i valet av musik.

En möjlig begränsning för att uppfylla mål 2 är om deltagare upplever svårigheter med att anamma pedagogiken i Danskonfa.

3. Förtrogenhet med gudstjänst och andakt.

Om man med förtrogenhet menar att konfirmanden lär känna traditionell högmässa i Svenska kyrkan, uppfyller inte Danskonfa detta mål. Deltagarna i Danskonfa deltar i och medverkar i 2 traditionella huvudgudstjänster. Om man med förtrogenhet menar gudstjänster där mässans olika huvuddelar ingår har deltagarna i Danskonfa en väl utvecklad förtrogenhet. Danskonfas upplägg bygger helt på mässans ordning och under konfirmandtiden skapas 9 koreografier för mässans olika delar. Till varje del väljer deltagarna musik och skapar koreografi som sen blir dansmässan.

Intervjuerna och analysen visar att deltagarna, genom att skapa dans och välja musik till varje moment, har tolkat dem och därigenom jobbat igenom mässans olika delar och skapat möjlighet att relatera till sig själv och sina egna livsfrågor. Detta ger möjlighet att få förtrogenhet med gudstjänst. Varje konfirmandträff avslutas med en andakt och andakter hålls även under läger. Därigenom får deltagarna förtrogenhet med andakt.

Som med mål 2 kan uppfyllandet av mål 3 begränsas för den deltagare som upplever svårigheter med att ta till sig pedagogiken i Danskonfa. Kille 3 menade att han förstod det man pratade om mer. I dessa fall kan behållningen av konfirmationsträffarna vara mindre och då även förtrogenheten med gudstjänsten.

4. Redskap att forma en trygg identitet och utvecklas andligt och känslomässigt.

Utifrån intervjuerna är det svårt att bilda sig en uppfattning i vilken utsträckning metoderna i Danskonfa har gett redskap att forma en trygg identitet eller hur mycket eller på vilket sätt de utvecklats andligt och känslomässigt. Det är dock klart att Danskonfa har gett flera viktiga bidrag.

Den kreativa processen medverkar till att deltagarna upplever riktning och mening vilket bidrar i formandet av värderingar och identitet. En annan styrka är att deltagarna upplever att de blir tagna på allvar när de får tolka mässans delar och själva välja musik. Det ger självförtroende och mod att växa. Dansen som konstform medför en förmåga att överskrida invanda föreställningar och utvecklar individens andliga och känslomässiga kapacitet.

Den kreativa aspekten i Danskonfa öppnar upp för tankar kring vad som är möjligt att göra i världen. Tiden i Danskonfa har enligt flera av intervjupersonerna förändrat dem som personer. Dansmässan blir en plattform för möten med församlingen och grund för formandet av en kristen identitet. Genom dansmässan och andra tillfällen då gruppen medverkar i andra gudstjänster, upplever deltagarna att de aktivt bidrar till kyrkans liv och

gudstjänst. Att på detta sätt bli tagen i bruk och få bekräftelse av andra att deras bidrag har betydelse, är stärkande av identitet och utvecklande av den egna förmågan.

5. Livsglädje och framtidshopp.

I intervjun ställdes ingen direkt fråga kring livsglädje eller framtidshopp. Att deltagarna stärkts i dessa avseenden skiner dock igenom i vad de berättar. Tjej 7 uttrycker förundran men också framtidshopp när hon beskriver en andlig upplevelse i dansmässan. Hon berättar att hon tänkte på mötet med Gud och Guds närvaro i dansmässan. Kille 2 beskrev hur arbetet med dansen och kristen tro kändes "jättebra, jätteskönt, upplysande nästan".

Rörelse skapar mening. Upplevelse av mening är grundläggande för att uppleva livsglädje och framtidshopp. Mening uppstår i möten, mötet med Gud, kyrkan, varandra och med sig själv. Tjej 3 beskriver att det i mötet med församlingen var "så mycket glädje typ att det är så skönt".

När deltagarna koreograferar och väljer musik upplever de att de blir de tagna på allvar. Att bli tagen på allvar ger en känsla av att vara betydelsefull som skapar glädje.

6. En erfarenhet av gemenskap i konfirmandgruppen och i församlingen.

Intervjupersonerna uttrycker att de har lärt känna varandra. Några av dem uttrycker en förundran inför hur nära de kommit varandra. Det var inte en konkurrerande gemenskap utan en gemenskap som stärker samhörigheten. De har gett plats åt varandra i skapandeprocesserna. Dansen bidrar till en fördjupad gemenskap med varandra, genom att skapa tillsammans, där de sätter sig in i den andra personens känsla, men också med andra i församlingen genom dansmässan.

Intervjupersonerna uttrycker att de reflekterar kring att dela med sig av det de skapat och på gudstjänstdeltagarnas mottagande av deras koreografier, dans och musik. I gudstjänsten är övriga gudstjänstdeltagare medtolkare. Deltagarna i Danskonfa och övriga gudstjänstdeltagare blir därför delaktiga i varandras erfarenheter. Det uppstår meningsskapande möten.

Det är dock inte helt självklart att de betraktar sig själva som en del i (den gudstjänstfirande) församlingen. Att dansa inför en församling kan tangera känslan av dansföreställning vilket kan skapa en viss distans.

7. Möjlighet att gestalta kyrkans budskap och närvaro i samhället och i världen.

Ingen av mina frågor har fångat in engagemang i samhället och i världen. Vad jag vet ges inte möjlighet till ett direkt samhällsengagemang genom Danskonfa. En begränsning för att uppfylla målet är att det inte ges konkreta tillfällen, att under tiden i Danskonfa, gestalta kyrkans budskap utanför kyrkan och gudstjänstens form.

En möjlighet att uppfylla målet är att den kreativa aspekten i Danskonfa öppnar även upp för tankar och föreställningar kring vad som är möjligt. Att arbeta kreativt öppnar upp för ett kreativt förhållningssätt kring de frågor man möter i samhället och världen och hur kyrkans budskap kan förmedlas, aktualiseras och levas. Kille 2 berättar att tiden i Danskonfa påverkat honom att vilja engagera sig och att "vilja bli en bättre människa".

8. Redskap att relatera kristen tro till andra livsåskådningar samt att visa respekt mot människor med annan övertygelse.

Danskonfa har inte haft fokus på att ge dessa redskap. Men även om frågan kring andra religioner och livsåskådningar inte varit en del av upplägget hade samtliga en bild av att man i Danskonfa visade respekt för andra livsåskådningar. Det kan hänga ihop med att man har mött en öppenhet som på ett generellt plan är inklusiv. Utifrån denna inklusivitet uppfattar jag att intervjupersonerna ger uttryck för att kyrkan visar respekt för människor med annan övertygelse. Detta kan ses som indirekta redskap för att visa respekt mot människor med annan övertygelse. Däremot ges inte redskap att relatera just kristen tro till andra livsåskådningar.

7.2 Svar på uppsatsens övergripande fråga

Här vill jag försöka sammanfatta 7.1 och formulera svar på uppsatsen övergripande fråga.

Vilka möjligheter och begränsningar har Danskonfa vad gäller att uppfylla de generella målen för Svenska kyrkans konfirmandarbete?

Danskonfa ger deltagarna möjlighet att få kunskap om och erfarenhet av att kristen tro och kyrkans liv handlar om de livsfrågor vi människor bär på. Genom dans, koreografi och musik har de bearbetat livsfrågor och skapat förståelse för att kristen tro. Det upprättas en aktiv dialog mellan deltagarnas livsfrågor och kyrkans tro och tradition. De upplever att mässans delar handlar om deras egna och andra människors livsfrågor.

Något som begränsar möjligheten att uppfylla mål 1 är den gängse synen på kroppslig kunskap som mindre värd än rationell kunskap. Det tillsammans med att Danskonfas pedagogik innehåller en mycket liten del formellt lärande begränsar uppfyllandet av mål 1. Samtidigt leder de estetiska lärprocesser som äger rum i Danskonfa till en grundläggande förståelse men också ny tolkning,

kunskap och infallsvinklar. Genom dansen blir man involverad i "mysteriet" och ges en ökad sensibilitet inför en andlig dimension.

Danskonfa ger deltagarna möjlighet att utifrån egna livsfrågor utforska och pröva kristen tro. Deras egna livsfrågor aktualiseras genom dans, musik och skapande som möter kristen tro och tradition i gudstjänsten. I det mötet skapas ett område där deltagarna får utforska och pröva kristen tro. I Danskonfa frågar man särskilt efter deltagarens livsfrågor genom tolkningstillträdet. En begränsning i att uppfylla mål 2 sker om pedagogiken i Danskonfa är svår för deltagaren att ta till sig.

I Danskonfa ges deltagarna möjlighet till förtrogenhet med gudstjänst och andakt. Beroende på vilken typ av gudstjänst som åsyftas ger Danskonfa mer eller mindre möjlighet till förtrogenhet. Det ges möjlighet till en väl utvecklad förtrogenhet med mässans huvuddelar genom tolkningstillträde och i arbetet med dansmässans olika delar. Vid varje konfirmandträff och under läger hålls andakter vilket ger deltagarna möjlighet till förtrogenhet med andakt. Precis som med mål 2 ligger begränsningen att uppfylla målet i om deltagarna upplever svårigheter med att ta till sig pedagogiken i Danskonfa.

Man kan anta utifrån intervjuerna att det finns möjligheter för deltagarna att i Danskonfa få redskap för att forma en trygg identitet och utvecklas andligt och känslomässigt. Den kreativa processen kan bidra till att deltagarna upplever riktning och mening vilket bidrar i formandet av värderingar och identitet. De blir tagna på allvar vilket ger självförtroende och mod att växa. Dansen, den kreativa aspekten och de möten som sker kan hjälpa dem att överskrida invandra föreställningar, se möjligheter till förändring och få möjlighet att utvecklas andligt och känslomässigt.

Genom dansmässan och medverkan i andra gudstjänster ges deltagarna möjlighet att bidra till kyrkans liv och gudstjänst. Det är utvecklande och bekräftande att på detta sätt ge konkreta bidrag till kyrkans liv och gudstjänst.

I Danskonfa kan man anta att deltagarna får möjlighet att känna livsglädje och framtidshopp genom rörelse som skapar mening, genom gemenskapen, i dansmässan, genom delaktighet och i att de blir tagna på allvar.

Deltagarna i Danskonfa får erfarenhet av gemenskap i konfirmandgruppen och i församlingen. Deltagarna uttrycker att det inte är en konkurrerande gemenskap utan att de ges utrymme i skapandeprocesserna. Dansen och skapandet bidrar till en fördjupad gemenskap i konfirmandgruppen och i dansmässan möts deltagarna och församlingen och blir delaktiga i varandras erfarenheter. En begränsning i mötet mellan deltagare och församling är känslan av att dansmässan tangerar dansföreställning, där rollerna kan se annorlunda ut än i en gudstjänst.

Uppfyllandet av mål 7 begränsas av att deltagarna i Danskonfa inte får möjlighet att på ett direkt och konkret sätt gestalta kyrkans budskap och närvaro i

samhället och i världen. En möjlighet för att uppfylla målet är att den kreativa aspekten i Danskonfa öppnar upp för att göra föreställningar om vad som är möjligt. Att arbeta kreativt öppnar upp för ett kreativt förhållningssätt kring de frågor man möter i samhället och hur kyrkans budskap kan förmedlas och aktualiseras, levas.

I Danskonfa ges inte redskap att relatera kristen tro till andra livsåskådningar men däremot ges möjlighet, att genom att möta en inklusivitet i arbetslaget, få redskap till respekt för människor med annan övertygelse.

7.3 Utmaningar

I arbetet med uppsatsen har jag gång på gång återkommit till Svenska kyrkans 8 generella mål för konfirmandarbetet. Jag vill här poängtera att dessa mål är formulerade med stor insikt i vad som är relevant i mötet med ungdomar och undervisning i kristen tro. Målen är öppna och ger möjlighet till reflektion och nya arbetssätt.

Framför allt är det tre saker som jag skulle vilja nämna som utmaningar för Svenska kyrkans konfirmandarbete:

1. Den första handlar om kunskapssyn och vikten av att ge plats för estetiska lärprocesser i konfirmandarbetet. Det behövs kunskap och färdigheter till att utveckla arbetet med olika slags metoder.
2. Dans och danspedagogik kan bidra till Svenska kyrkans konfirmandarbete, både att utveckla koncept som bygger på dans som språk eller använda dans som en metod. Dans kan bli ett redskap i Svenska kyrkans redskapsbod.
3. Kyrkan behöver skapa dialog med ungdomar, deras kultur och uttrycksätt och låta det få utrymme i kyrkans liv och gudstjänst. Det kan få långtgående konsekvenser om kyrkan tar utmaningen på allvar. Idag är det dominans av klassisk kyrkomusik i utbildning av musiker i Svenska kyrkan och framförandet av musik i gudstjänster och konserter. I framtiden behövs fler musikgenrer i Svenska kyrkan. I konfirmandarbetslaget behövs musiker som förstår och kan relatera till ungdomars olika musikgenrer.

8 Litteraturförteckning

Bergmark, Ulrika & Kostenius, Catrine, 2011. *Uppskattningens kraft – lärande, etik och hälsa*. Lund: Studentlitteratur.

Clemente, Karen, 2011. The Sacred or the Profane: The Challenge of Modern Dance in Religious Educational Settings. I: *Journal of Dance Education* 3. S. 62-72.

Cole, Lucinda, 2011. Exploding the myth: enhancing the expression of faith and spirituality through the study of dance composition in Christian tertiary education. I: *Journal of Dance Education* 12. S. 199-202.

Eek, Jonas, 2011. *Stanna i vattnet – kateketikens syfte och sammanhang*. Stockholm: Verbum.

Ferm Thorgersen, Cecilia, 2015. Grundskoleelevers lärande som estetisk kommunikation – aspekter av översättning och delaktighet. I: Styrke, Britt-Marie (red.), *Kunskapande i dans – om estetiskt lärande och kommunikation*. Stockholm: Liber. S. 70-88.

Groome, Thomas H., 1980. *Christian religious education – sharing our story and vision*. San Francisco: Jossey-Bass.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend, 2014. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, Rune, 2005. *Livets berättelser – introduktion till Thomas H. Groomes religionspedagogik*. Stockholm: Verbum.

Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete. 2008. Utg. av Svenska kyrkan. Stockholm: Verbum.

Kyrkoordning för Svenska kyrkan. 2013. Utg. av Kyrkomötet. Stockholm: Verbum.

Schuff, Hildegunn Marie T., 2012. Dancing towards personal and spiritual growth. I: *Nordic Journal of Dance*, 3. S. 34-42.

Sjöstrand, Lena, 2012. *Mer än tecken: atmosfär, betydelser och liturgiska kroppar*. Skellefteå: Artos.

Styrke, Britt-Marie (red.), 2015. *Kunskapande i dans – om estetiskt lärande och kommunikation*. Stockholm: Liber.

Williamson, Amanda & Batson, Glenna & Whatley, Sarah & Weber, Rebecca (red.), 2014. *Dance, somatics and spiritulities – contemporary sacred narratives*. Bristol: Intellect.

9 Bilagor

9.1 Bilaga 1. Fryshuskyrkan

Fryshuset i Stockholm startades år 1984 av Anders Carlberg som en förening inom KFUM söder. Verksamheten inrymdes i ett gammalt fryshuslager på Tegelviksgatan i norra Hammarbyhamnen, ett aktivitetshus för ungdomar. 1997 hade Fryshusets verksamhet växt ur sina lokaler och flyttade till sina nuvarande lokaler på Mårtendalsgatan i södra Hammarbyhamnen. Fryshuset vänder sig till alla unga och fokuserar särskilt på dem som lever i utanförskap. Verksamheter omfattar idag ett 30-tal social projekt som adresserar utmaningar och samhällsproblem i vår tid, grundskola åk 6-9, gymnasieskola, fritidsverksamhet med bl a musik, dans, skate och basket. I Fryshuset genomförs också ett flertal konsertarrangemang varje år.

Fryshusets verksamhet har genom åren utvecklats och Fryshuset finns idag även i Husby, Skärholmen, Göteborg, Malmö, Kalmar och Köpenhamn. Läs mer på www.fryshuset.se

Mitt i denna mångkulturella miljö med verksamheter, kontakter och relationer av de mest skiftande slag finns *Fryshuskyrkan i Stockholm*. Fryshuskyrkan jobbar med olika projekt i samverkan med andra verksamheter i Fryshuset. T ex arrangerar Fryshuskyrkan Klubb Manifest som är en scen med livemusik på Kafé Klavér där musiker och verksamheter från Fryshuset medverkar. Under flera år har Fryshuskyrkan tillsammans med RML (Birkagårdens folkhögskola i Fryshuset och dess rockmusikerlinje) genomfört psalmprojekt och även gett ut en CD skiva med psalmer. Fryshuskyrkan ansvarar för två olika konfirmationsalternativ (Pilgrimskonfa och Danskonfa) för ungdomar 16-19 år, jobbar med utbildning i att möta unga med psykisk ohälsa enligt MHFA konceptet, temadagar och föredrag. Fryshuskyrkan har tillsammans med Fryshusets HR avdelning genomfört ett 3 årigt handledningsprojekt under åren 2013-2015. Se även "Fryshuskyrkans övergripande mål och inriktning". Läs mer på www.fryshuskyrkan.fryshuset.se

Svenska kyrkan har varit med från början. Kontakter togs av Anders Carlberg för att en präst skulle kunna finnas i Fryshuset. Olle Carlsson och Ma Oftedal blev de första prästerna i Fryshuset. Sofia församling blev involverad i arbetet och erhöll år 1993 ekonomiskt bidrag av Stockholms stift för att utveckla verksamheten. År 1997 bildades Fryshuskyrkan och en stödförening, Fryshuskyrkans vänner, bildades år 1999. Fryshuskyrkans vänner är organiserade som en förening inom EFS. EFS-Mittsverige har under flera år varit en aktiv samverkanspart och bidrar även med lön för en medarbetare om 20 procent tjänst. 9 församlingar inom

Svenska kyrkan har blivit samarbetsförsamlingar och ger årligen ett ekonomiskt bidrag. Tillsammans med bidrag från Stockholms stift och Sensus utgör dessa bidrag verksamhetsbudget för Fryshuskyrkan. Sofia församling är huvudman för Fryshuskyrkan och ansvarar anställning av två medarbetare med totalt 100 procent anställning.

Ur Fryshuskyrkans arbete har ett interreligiöst projekt startat 2011 som heter Tillsammans för Sverige. Tillsammans för Sverige är en verksamhet med inriktning på interreligiös vägledning och utbildning bland unga med syfte att motverka främlingsfientlighet, rasism och extremism. Läs mer på www.tillsammansforsverige.fryshuset.se

Pär Friberg
präst och verksamhetsansvarig, Fryshuskyrkan

9.2 Bilaga 2. Fryshuskyrkans övergripande mål och inriktning

Fryshuset, Stockholm

Fryshuskyrkan har inga bänkar och inget kyrktorn. Vi är medmänniskor mitt bland cafébullarna, basketbollarna och replokalerna. Fryshuskyrkan vill i samverkan med andra aktörer och projekt skapa mötesplatser, lyssna och samtala om vad som är viktigast i livet – vad vi vill tro på och kämpa för.

Fryshuskyrkan vill i första hand vända sig till ungdomar och unga vuxna, och utifrån den kristna kyrkans tro och uppdrag:

- aktivt medverka till att unga människors liv blir synliggjorda och att deras språk och uttryck blir tagna på allvar
- i dialog med unga människor och tro/icke-tro värna människors tolkningstillträde
- erbjuda unga människor relevanta mötesplatser och bereda möjlighet till engagemang i för dem viktiga frågor, reflektera och skapa opinion
- möta unga människor som lever i utsatthet och i resurssvaga sammanhang och medverka till att de ska få stöd
- möjliggöra självvårdande och existentiella samtal med unga människor från olika kulturella och religiösa bakgrunder

Fryshuskyrkan är ett samarbete mellan Sofia församling, Svenska kyrkan, EFS Mittsverige, Stockholms stift, Sensus studieförbund och Fryshuset. Samarbetsförsamlingar är Högalid, Katarina, Maria Magdalena, Nacka, Skarpnäck, Farsta, Enskede-Årsta och Stockholms domkyrkoförsamling i Svenska kyrkan.

9.3 Bilaga 3. Sofia församlings handlingsplan för konfirmandarbete

Handlingsplan för konfirmandarbetet

Sofia församling, version 2015-06-25

Handlingsplanen för konfirmandarbetet i Sofia församling följer "Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete" och är ett levande dokument som formuleras utifrån en pågående process. Handlingsplanens teologiska och pedagogiska utgångspunkter gäller även för Fryshuskyrkans konfirmandarbete med gymnasiekonfirmander i åldrarna 16-19 år.

Handlingsplanen ska uppdateras 1 gång per år.

Delar av denna text är formulerad i samarbetet mellan församlingarna inom Svenska kyrkan på Södermalm och ger uttryck för en gemensam inriktning. Genom samverkan med församlingarna på Södermalm erbjuds flera olika konfirmationsalternativ.

Teologiska och pedagogiska utgångspunkter

Svenska kyrkan vill visa på den livstydning kristen tro erbjuder. Grunden för den kristna tron är den gudsrelation som blir tydlig i Jesus Kristus, hans liv, död och uppståndelse.

Genom dopet bjuds vi in till en gemenskap i kyrkan. Under konfirmationstiden vill Sofia församling tillsammans med församlingarna på Södermalm erbjuda miljöer där ungdomar får växa i sin tro och spegla sina egna liv och funderingar i den kristna tron. Vad har Gud med mitt liv att göra? Vad har mitt liv med Gud att göra?

Konfirmationstiden ska vara upplevelsebaserad då vi tror att upplevelse är det som sätter sig i kroppen och får oss att minnas. Kunskapen om kristen tro och tradition behöver förmedlas på ett personligt sätt, där den personliga livsberättelsen får stå i centrum. Konfirmationstiden innebär att vi gör en resa tillsammans. Den resan kan bestå av både inre och yttre resor.

Konfirmandarbetet ska därför präglas av följande:

- tid för samtal och reflektion
- vuxna och unga ledare som är förebilder
- vuxna som stannar kvar, som har tid och som orkar lyssna
- sång och musik
- lek och kreativitet
- lägervistelser av olika längd
- lyhördhet för särskilda behov
- möjlighet att provtänka och testa nya sätt att vara på
- möjlighet att få delta i riten; andaktsliv, gudstjänst och bön
- möjlighet att utveckla sin egen andlighet
- möjlighet att få del av den kristna tron och traditionen för att kunna spegla det egna livet
- möjlighet för ungdomarna att ta plats i kyrkorummet
- möjlighet att få vara allvarlig

Vår strävan är att möjligheten till konfirmation ska finnas för alla oavsett socioekonomiska förhållanden och funktionsnedsättning. Konfirmationsarbetet ska motverka segregation och verka för integration, kännetecknas av miljömässigt tänkande, respekt för varandras egenart, jämställdhet, jämlikhet och demokrati. Det är vår strävan att konfirmandarbetet ska visa sambandet mellan den egna verkligheten och världen utanför, både lokalt, regionalt, nationellt och internationellt.

Mål för konfirmandarbetet 2015/2016

Konfirmandarbetet i Sofia församling har under de senaste tre åren vuxit betydligt, från 28 procent av de döpta till 53 procent av de döpta, från en grupp Assisikonfirmander till tre Assisikonfirmandgrupper. Att församlingen ger plats för 1 teol stud/präst kandidat per grupp, samt 2-5 unga ledare per grupp, bidrar mycket till konfirmandarbetet och stärker en miljö för växt och lärande. Utifrån denna positiva utveckling är det viktigt att utforma struktur för konfirmandarbetet som skapar långsiktig stabilitet.

- 50 procent av de döpta blir konfirmerade.
- 2 grupper i Sjästadskapellet som möts på söndagar, med minst 12 och högst 25 konfirmander/grupp.
- 2 grupper i Sofia, församlingshuset som möts på torsdagskvällar med minst 12 och högst 25 konfirmander/grupp.
- Varje grupp har 2-3 anställda medarbetare (präst, pedagog, musiker, diakon), 1 teol stud/präst kandidat och 2-5 unga ledare som gör volontärinsatser.
- Varje konfirmandpass ska förberedas i ledarsamling.

- Varje konfirmandpass ger tillfälle till gudstjänst (Söndagsmessa i Sjöstadskapellet och Torsdagsmessa i Sofia, församlingshuset).
- Konfirmanderna deltar i 4-5 andra gudstjänster; vid jul, påsk, temagudstjänst/er och mässa med liten och stor.
- Inbjudan till konfirmation sker i aktiv rekrytering, med god kommunikation i text, bilder och filmklipp på församlingens hemsida, i samverkan med församlingarna i kontraktet och genom personliga nätverk.
- Teol stud/prästkandidater ska ingå i handledningsgrupp som leds av professionell handledare.
- Unga ledare ska följa "Ledarpolicy för unga ledare" och ska delta i ledarutbildning.
- Anställda medarbetare bereds utrymme att växa i ledarskap, i pedagogisk och teologisk fördjupning.
- Varje termin möts hela konfirmandarbetslaget – anställda, teol stud/prästkandidater och unga ledare – till 2 ledardagar för övergripande planering av konfirmandarbetet och kompetensutveckling.

9.4 Bilaga 4. Danskonfa – konfirmation för ungdomar 16-19 år

Här följer information om Danskonfa som jag mottagit av nuvarande verksamhetsansvarig präst via e-post:

Fryshuskyrkan har under åren 2012-2016 genomfört Danskonfa. Bakgrunden är att dans i Fryshuset, Stockholm, är ett av flera passionerade intressen. Som elev vid Fryshusets gymnasium kan du välja dans som inriktning och det finns även möjlighet för ungdomar att dansa på fritiden. Det kändes därför naturligt att ta fram ett konfirmationskoncept som bygger på dans.

Till grundtankarna för Danskonfa hör att dans och musik förmår uttrycka, bearbeta och gestalta tro, tvivel, andlighet och livets frågor. Vi vill skapa en dialog mellan kristen tro och tradition med den musik som ungdomar lyssnar på och olika dans som ungdomar gillar. Vi valde därför att jobba med mässans olika delar och tillsammans skapa en dansmässa.

Konkret innebär det att gruppen på ca 15 deltagare möts en gång i veckan under perioden oktober till februari. Gruppen deltar i ett helgläger i november tillsammans med Sofia församlings konfirmander och medverkar i gudstjänster. Danskonfa genomförs även en heldag i januari.

Träffarna börjar med fika då ungdomarna kommer direkt från skolan. Efter fika blir det en genomgång och samtal kring ett moment i mässan. Syftet är att skapa förståelse för bakgrund och vilken funktion det har i mässan. Därefter får

gruppen välja musik som de tycker fångar in och uttrycker momentets karaktär och innehåll. Oftast sker detta i mindre grupper där man också börjar jobba fram koreografier.

Ett konfirmandmaterial har tagits fram i form av en pärm. Varje moment i Dansmässan har en flik med bakgrund, teologisk reflektion och samtalsfrågor.

För mässans olika moment används andra begrepp för att göra dem mer tillgängliga. De moment i mässan som dansas är följande:

- Inledning – Hej
- Kyrie – Suck
- Gloria – Wow
- Predikan – Säg
- Trosbekännelse – Ja
- Förbön – Hjälp
- Nattvard – Åh
- Bön efter måltiden – Tack
- Sändning – Gå

Dansmässan genomförs i februari, en gång utan konfirmation på lördag kväll och en gång med konfirmation på söndag förmiddag. Filmklipp finns på www.youtube Sök på "Danskonfa".

Efter Dansmässan reser gruppen till London under fyra dagar då de medverkar i gudstjänst i Svenska kyrkan, London, tar en danslektion på Pineapple danceinstitute, går på en musikal och sightseeing. Under lägret i London ges tid till reflektion kring både träffarna med Danskonfa och Dansmässan. Det är först efter genomförandet av Dansmässan som konfirmander och ungdomar som deltar tillsammans ser helheten.

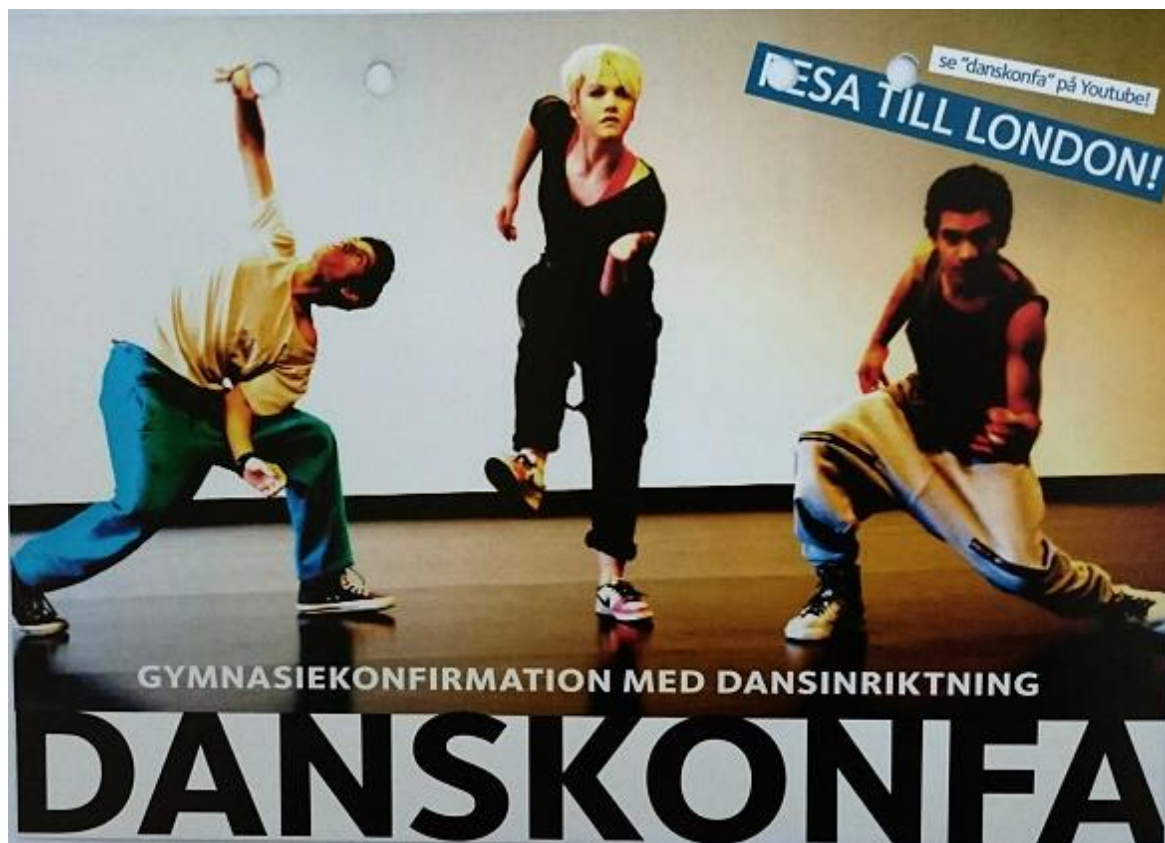
Antalet deltagare är ca 15 personer och består av konfirmander, ungdomar som är intresserade och 3-4 unga ledare. 3-4 vuxna ledare, bestående av dansledare, musiker och präst.

Gruppen som tillsammans började jobba fram konceptet bestod från början av Jennie Högberg; danspedagog och teologistuderande, Tommie Sewón; musiker i Fryshuskyrkan, och Pär Friberg; präst i Fryshuskyrkan. Fler ledare har bidragit och utvecklat konceptet.

Pär Friberg
präst och verksamhetsansvarig, Fryshuskyrkan

9.5 Bilaga 5. Informationsfolder

Informationsfolderns fram och baksida.

INFORMATIONSKVÄL Onsdag 1 okt 2014 kl 17. Samling i receptionen, Fryshuset. Anmälan till Pär Friberg (se nedan).

START Ons 8 okt 2014 kl 16.30.
Vi möts varje onsdag kl 16.30-19.00.

HELGLÄGER I RÄTTVIK 21-23 nov 2014
RESA TILL LONDON 4-5 dagar under sportlovet (v 9).

KONFIRMATION MED DANSMÄSSA Söndag 22 febr 2015 kl 11 i Sofia kyrka.
Dansmässa lördag 21 febr kl 17 i Sofia kyrka.

KOSTNAD Avgiftsfritt

SISTA ANMÄLNINGS DAG Fredag 3 okt 2014 (Obs! begränsat antal platser).

MER INFO www.fryshuskyrkan.fryshuset.se

KONTAKTPERSON Pär Friberg, präst i Fryshuset och i Sofia församling, par.friberg@fryshuset.se tel 08-691 74 57

GYMNASIEKONFIRMATION MED DANSINRIKTNING
För dig som 16-19 år och missade konfirmationen, vill ta sig själv, andra och livsfrågorna på allvar. Fryshuskyrkan i Fryshuset erbjuder en andra chans.

DANSKONFA Vi kommer att jobba med dans som ett språk för att uttrycka och bearbeta livsfrågor, tro och andlighet. Olika musik och dansstilar, som t ex Street, Breaking och Modern dans. Se filmklipp på Youtube, sök på "danskonfa". Vi möts i Fryshuset där vi håller till i danssal och konferensrum. Danskonfa leds av Jennie Högberg; danspedagog, Pär Friberg; präst, Tommie Sewön; musiker, och unga ledare.

FRYSHUSET Svenska kyrkan
sensus

9.6 Bilaga 6. Inbjudan till intervju

Kopia av inbjudan som skickades via e-post och/eller delades ut vid konfirmandträff till deltagare i Danskonfa den 10 februari 2016:

Hej!

Mitt namn är Jennie Högberg och jag studerar teologi vid Teologiska högskolan Stockholm med inriktning präst. Under våren skriver jag min kandidatuppsats och söker intervjupersoner bland tidigare och nuvarande medverkande i Danskonfa – gymnasiekonfirmation med dansinriktning i Fryshuskyrkan, Stockholm.

Jag har tidigare studerat danspedagogik vid Piteå musikhögskola och Dans och cirkushögskolan i Stockholm (DOCH). Mitt intresse är att undersöka hur väl Danskonfas metod och upplägg stämmer med Svenska kyrkans riktlinjer för konfirmation.

Jag är intresserad av deltagarens upplevelser av Danskonfa som konfirmationsupplägg och kommer att bygga mina analyser på dessa intervjuer.

Om du är intresserad av att dela med dig av dina upplevelser och kan tänka dig att bli intervjuad så behöver du bara höra av dig direkt till mig (se mina kontaktuppgifter längst ner).

Om du vill delta bestämmer vi en tid för intervju, förslagsvis i Fryshusets, Sofia församlings lokaler eller annan plats vi kommer överens om. Jag uppskattar att en intervju tar ca 45 minuter, inklusive introduktion och avslut.

Intervjuerna spelas in och skrivs sedan ut som underlag för analys. Det vi talar om i samband med intervjun är och behandlas konfidentiellt. Dina intervjusvar kommer att behandlas så att ingen obehörig kan ta del av dem. Du förblir anonym i så väl den utskrivna intervjun som i den färdiga uppsatsen.

Jennie Högberg

Tel: 0761 74 67 68

Epost: jennie.hogberg.781@stud.ths.se

9.7 Bilaga 7. Intervjufrågor

Här följer de intervjufrågor som ställdes under intervjuerna som genomfördes vid olika tillfällen mellan den 14 mars och 5 april 2016.

Konfirmation, allmänt:

Vad gjorde att du anmälde dig till Danskonfa?

Var du konfirmerad innan du började i Danskonfa? Blev du konfirmerad genom Danskonfa? Valde att inte bli konfirmerad i Danskonfa?

Om konfirmerad i gruppen: Varför blev du konfirmerad?

Om valt att inte bli konfirmerad: Varför valde du att inte bli konfirmerad?

Vad är konfirmation för dig? (Eventuella följdfrågor)

Har din uppfattning om konfirmation ändrats under/efter Danskonfa?
(Eventuella följdfrågor)

Dans som språk/metod:

Danskonfa utgår från att dans är ett språk. (Jämför med till exempel musik och konst.)

Hur tycker du att det funkar?

(Följdfrågor: Kan du förklara ...? Vad menar du med ...?)

Har dansen hjälpt dig att bearbeta kristen tro och livets frågor? (Eventuella följdfrågor) (ex. vad har dansandet lärt dig om kristen tro? Om livsfrågor?)

Kan du ge ett exempel? Låt, koreografi ni jobbade med? Hur var det?

Kan man uttrycka bön i dans? Om ja, hur? (Eventuella följdfrågor)

Gudstjänst/mässa:

Varje konfirmandträff lyfter fram ett moment i gudstjänsten. Vad har du lärt dig om gudstjänst/mässa? (Eventuella följdfrågor)

Har din uppfattning om Gudstjänst förändrats genom Dansmässan? (Eventuella följdfrågor)

Har arbetet med mässans delar hjälpt dig att bearbeta kristen tro och livets frågor? (Eventuella följdfrågor)

Har du deltagit i fler gudstjänster och andakter än dansmässan under tiden i Danskonfa? (Eventuella följdfrågor)

Musik/populärmusik:

I Danskonfa fick ni välja musik och koppla det till de olika momenten i Gudstjänsten. Ledarna valde också musik. Vad tyckte du om det? (Eventuella följdfrågor)

Har musiken hjälpt dig att bearbeta kristen tro och livets frågor? (På vilket sätt?)

Skapa koreografi:

Att skapa koreografi är en del av Danskonfas upplägg. Hur upplevde du det? (Eventuella följdfrågor)

Har skapandet av koreografi hjälpt dig att bearbeta kristen tro och livets frågor? (Hur? På vilket sätt?)

Gemenskap, relationer och identitet:

Gemenskap i gruppen:

Hur tycker du att gemenskapen har varit i gruppen? (Eventuella följdfrågor)

Hur har gemenskapen varit med församlingen? (Eventuella följdfrågor)

Gemenskap med församlingen:

Hur har din bild av kyrkan påverkats av Danskonfa? (Eventuella följdfrågor)

Relationen till andra religioner:

Har du i Danskonfa fått samtala om eller på annat sätt haft kontakt med andra religioner eller livsåskådningar?

- Om ja, vilka och på vilket sätt? Hur var det?
- Om nej, vad tror du att det beror på? Är det något som du saknat? (Eventuella följdfrågor)

Identitet och självbild:

Har Danskonfa påverkat dig som person?

- Om ja, hur och på vilket sätt?
- Om nej, vad tror du att det beror på?

Sista frågan:

Vad har varit det viktigaste för dig med Danskonfa? (Eventuella följdfrågor)

9.8 Bilaga 7. Avkodad lista över intervjupersonerna

En översikt av när respektive deltagare var med i Danskonfa samt om de är konfirmerade och/eller döpta under eller före Danskonfa eller inte alls.

Tjej 1 - deltagare under 2014/15, konfirmerad före Danskonfa

Tjej 2 - deltagare under 2014/15, konfirmerad före Danskonfa

Tjej 3 - deltagare under 2014/15, ledare 2015/16, ej konfirmerad

Kille 1 - ledare 2014/15 och 2015/16, konfirmerad före Danskonfa

Kille 2 - ledare 2014/15 och 2015/16, konfirmerad före Danskonfa

Tjej 4 - deltagare under 2014/15, ledare 2015/16, konfirmerad i Danskonfa

Tjej 5 - deltagare under 2015/16, konfirmerad före Danskonfa

Kille 3 - deltagare under 2015/16, konfirmerad i Danskonfa

Tjej 6 - deltagare under 2015/16, döpt i Danskonfa, ej konfirmerad

Tjej 7 - deltagare under 2015/16, döpt i Danskonfa, ej konfirmerad